TS-LKD
Programa

TS
LKD

DUOKIME LIETUVAI DAUGIAU JĖGOS

LIETUVA GALI BŪTI STIPRESNĖ

Kas mes esame?

Mes, **Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai**, savo politinės veiklos principus grindžiame krikščioniška pasaulėžiūra, įkvėpimo semiamės konservatizmo politinėje filosofijoje, Lietuvos valstybingumo ir kovos už laisvę tradicijoje.

Šios tradicijos leido TS-LKD drąsiai imtis lyderystės ir atsakomybės sudėtingiausiais Lietuvai periodais. Ši patirtis, paremta vertybėmis, suteikia mums ryžto imtis iniciatyvos siekiant, kad Lietuva klestėtų.

Kiekviena valstybė – tai pokalbis tarp praeities, dabarties ir ateities. Praeities laisvės kovos įkvepia ir primena, kokia didžiulė yra nepriklausomybės kaina, tradicijoje išsaugotos išminties pažinimas leidžia nekartoti klaidų ir realistiškai vertinti geopolitines realijas. Kita vertus, labai svarbu neprarasti ateities perspektyvos, kuri primena, kad mūsų pareiga yra puoselėti tai, ką paveldėjome, ateities kartoms perduodant teisingesnę visuomenę ir nenualintą aplinką.

TS-LKD pagrindiniu uždaviniu visada laikė valstybingumo išsaugojimą ir įtvirtinimą. Šis uždavinys nepaseno ir nepasens. Valstybė mums nėra garantuota. Ją kasdien turime kurti ir perkurti. Laisvė nėra duotybė. Kiekviena karta privalo kovoti už laisvės išsaugojimą. Mūsų prioritetas yra vienas ir nekintantis – stipri Lietuvos Valstybė. Stipri Valstybė, sugebanti ne tik apsiginti nuo išorės grėsmių, bet ir tarnaujanti visų visuomenės narių gerovei, yra kiekvieno iš mūsų tikslas ir pareiga. Politika yra ne kas kita kaip nuolatinė Valstybės kūryba ir puoselėjimas.

Mes – valstybės žmonės,
Valstybininkai.

Valstybininkai buvo Nepriklausomybės akto signatarai ir tie politikai, kurie nepabūgo imtis itin sudėtingos pareigos stiprinti gležną valstybę. Valstybininkai buvo Lietuvos partizanai, kurių deklaracijoje visi geros valios lietuviai, gyvenantys Tėvynėje ir už jos ribų, buvo raginami pamiršti įsitikinimų skirtumus ir jungtis į aktyvų tautos išlaisvinimo darbą. Valstybininkai buvo disidentai, sugebėję pralaužti sovietinę informacijos blokados sieną, nepalūžę net KGB kamerose ir lageriuose. Valstybininkai buvo Lietuvos Sąjūdžio nariai, prisiėmę sunkią lyderystę ir sugebėję pasiekti, kad mūsų nepalaidotų griūvančios imperijos nuolaužos. Valstybininkai buvo politikai, tvirtai gynę Lietuvos integraciją į NATO ir Europos Sąjungą. Valstybingumas, kaip tautos, bendruomenės ir kiekvieno asmens gerovės ir klestėjimo prielaida, privalo būti stiprinamas ne vien individualių teisių bei laisvių sąskaita, o visų gerovės ir santarvės labui.

Esame Valstybininkai, todėl atmetame radikalumą ir populizmą, siekiame auginti naujos kokybės visuomenės ir politinės valdžios santykį, stiprinti politiką, paremtą bendradarbiavimu ir skaidrumu, derinančią skirtingų visuomenės grupių interesus, siekiant maksimalaus bendrojo gėrio – ekonomiškai stiprios, išsilavinusios, kultūringos, atsakingos ir galinčios apsiginti Valstybės.

Pagrindinis mūsų politikos tikslas – stipri valstybė, kurios pamatas – laisvi, kūrybingi, mąstantys žmonės, tvirtos šeimos ir bendruomenės, skaidri politinė valdžia, atsakingai tarnaujanti bendram gėriui, lygiai teisinga visiems piliečiams, nepriklausomai nuo tautybės, lyties, įsitikinimų ar gyvenimo būdo. Privalome sudaryti palankią aplinką kiekvienam asmeniui, kaip visuomenės daliai, įvairiapusiškai klestėti.

Siekiant šių tikslų savo politikoje remiamės asmens laisvės bendruomenėje ir visuomenės solidarumo principais.

Popiežius Jonas Paulius II tvirtino, kad tiek Bažnyčios, tiek Valstybės kelias yra žmogus, kuris ne tik unikalus, bet ir bendruomeniškas, todėl ypatingą dėmesį skiriame pirminei bendruomenei – šeimai. Mes ją suvokiame kaip vyro ir moters kuriamą santuoką, taip pat iš motinytės bei tėvystės kylančią bendruomenę, kuri amžiais buvo visuomenės tvarumo ir gyvybingumo pamatas. Taip pat gerbiame asmenų laisvę sudaryti kitokias sąjungas, kuriose būtų aiškiai įteisinta kiekvieno ją sudarančio asmens pamatinių teisių apsauga ir atsakomybė.

Solidarumo principas įpareigoja Valstybės institucijas ir visus piliečius nelikti abejingais ir padėti tiems, kurie patys nesugeba įveikti kasdienių rūpesčių. Natūrali įvairovė neturi virsti Valstybę silpninančia sistemine galimybių nelygybe. Svarbu, kad solidarumas nebūtų atsietas nuo subsidiarumo, primenančio, kad tikra pagalba yra ta, kuri ją gaunančiam padeda stiprėti, o ne vis labiau verčia priklausyti nuo kitų. Kūrybinga politika turi saugoti laisvės erdvę, nes tik laisvi žmonės gali iš tiesų būti atsakingi už savo gyvenimus. Tačiau ši laisvės erdvė išliks autentiška tiek, kiek ji bus persmelkta atsakomybės, įsipareigojimo ir tarpusavio pagarbos santykiais.

Konservatyvioji ir krikdemiška mūsų politinės tapatybės, išlaikydamos unikalumą, bendradarbiauja, sąveikauja tarpusavyje ir yra tarsi du paukščio sparnai, užtikrinantys tolygų skrydį į geresnės Lietuvos tikslą.

Kur mes esame?

Praėjo trisdešimt metų, kai Lietuva atkūrė ir apgynė nepriklausomybę. Per šiuos dešimtmečius sutvirtėjome, įsijungėme į galingiausias pasaulio tarptautines organizacijas, galime puoselėti europietišką savosios tapatybės dėmenį. Savo jėgomis pasiekėme tikrai daug. Tačiau visa tai tik priemonės mūsų siekiamos stipresnės valstybės link. Narystė NATO aljanse sumažino grėsmes mūsų Valstybės saugumui, tačiau šios grėsmės niekur nedingo, o siekis garantuoti kiekvienam Lietuvos piliečiui europietiškos gerovės standartą vis dar neįgyvendintas. Esame Europos Sąjungos nariai, tačiau nesijaučiame pilnaverčiais europiečiais, mūsų šalies gyventojų socialinės ir ekonominės galimybės vis dar mažesnės nei daugumos kitų europiečių.

Lietuvą užklupusi COVID-19 pandemija dar labiau išryškino įsisenėjusias ir mūsų Valstybės medį graužiančias problemas – chaosą valstybės valdyme, pasitikėjimo vieni kitais trūkumą, įkvepiančių ir sutelkiančių strateginių tikslų nebuvimą, prarają tarp „nugrimuotų“ valstybės institucijų ataskaitų, statistikos ir realios situacijos.

Kai nėra ilgalaikių tikslų ir ateities perspektyvos vizijos, politiką pakeičia kasdienių klausimų vadyba. Negebant pasiūlyti ir susitarti dėl svarbiausių Lietuvai prioritetų, viešojoje politikoje vyrauja chaosas, vienas pseudoreformas keičiant kitomis. Visiškai devalvuotas teisingumas, o dėl įvairių dvigubų standartų ar „gyvulių ūkio“ fenomeno veši giluminės Valstybės problemos – abejingumas, nusivylimas, nepasitikėjimas ir neteisingumo jausmas. Valstybės gyvenime kaip nieko kito trūksta skaidrumo ir atvirumo. Tai, kad „politikos“ sąvoka daugumai Lietuvos žmonių skamba tarsi keiksmažodis, yra pavojingas signalas dėl suskeldėjusio žmonių tapatinimosi su savo Valstybe, taip pat dėl tik didėjančios prarajos tarp politinės valdžios ir visuomenės.

Nepasitikėjimas vienas kitu ir institucijomis, nusivylimas neištesėtais pažadais veda į abejingumą ir cinizmą. Labai daug žmonių neranda savo vietos Valstybėje, jaučia neteisingumo jausmą ir mano esantys nereikalingi. Tai yra vienas svarbiausių emigraciją skatinančių veiksnių. Emigruoti ne tik į užsienį, bet taip pat į įvairias priklausomybes, savidestruktyvų elgesį. Šios problemos dar labiau išryškėjo krizės akivaizdoje. Iki šiol gyventojų emocinei sveikatai ir visuomenės savijautai skyrėme labai mažai dėmesio, nors būtent psichologinis žmogaus saugumas ir savijauta yra svarbiausias kokybiško gyvenimo veiksnys, tiesiogiai lemiantis visas kitas gyvenimo sritis – šeimos santykius, profesinę veiklą, ryšius su aplinkiniais.

Nemaža dalis Lietuvos žmonių gyvena santykiniame skurde, yra įsitvirtinusi didžiulė galimybių nelygybė. Santykinio skurdo statistika atskleidžia ištisas pamirštų žmonių grupes, kurioms ši rizika daug didesnė nei bendri Lietuvos rodikliai. Tai ne tik pensininkai, dėl menkų pensijų susiduriantys su santykiniu skurdu, bet ir neįgalieji, vieniši vaikus auginantys tėvai ir kitos grupės, kurių gerokai didesnį santykinį skurdą lemia tai, kad dažnai šie žmonės tiesiog išstumiami iš aktyvaus gyvenimo dėl viešųjų paslaugų ir infrastruktūros trūkumo.

Labai svarbu ir tai, kad socialinė politika nustotų orientuotis vien į įvairias išmokas ir išlaikytinių mentaliteto ugdymą. Tai tik stiprina elgesio skurdą – prarandamas iniciatyvu-

mas, kūrybiškumas, motyvacija ką nors keisti. Veiksminga socialinė politika privalo stiprinti į sudėtingas situacijas patekusius žmones, taip pat naikinti visus atskirties pavidalus. Tikroji pagalba žmogui yra ne tik laikina pašalpa, bet jo išjudinimas, parengimas ateičiai, jo grąžinimas į visuomenę ir pilnavertiškumo jausmą. Orientacija į reikalingas paslaugas, o ne bandymai išsipirkti nuo žmonių įvairiomis išmokomis, kurios per menkos įgyti reikiamą paslaugą rinkoje, turi būti pagrindinė socialinės politikos kryptis.

Neteisinga ir destruktyvu, kai nemaža dalis Lietuvos vaikų gauna prastesnės kokybės išsilavinimą vien todėl, kad jiems tenka mokytis švietimo įstaigose, kurios neturi galimybių įdarbinti kompetentingų ir motyvuotų pedagogų. Geografiniai ir socialiniai barjerai smarkiai lemia mūsų vaikų galimybes gauti geriausią išsilavinimą šalia esančioje mokykloje. Švietimo sistema turi naikinti atskirtį, o ne ją įtvirtinti.

Dėl geografinės padėties ir nuo užsienio rinkų priklausančios ekonomikos, mums labai svarbi geopolitinė situacija pasaulyje. Gyvename naujai besiformuojančioje geopolitinėje realybėje. Europos Sąjunga, kurios nare esame, išgyvena transformacijos ir savęs paieškų laikotarpį. Turime būti aktyvūs siūlydami dinamiškos ir aktyvios Europos Sąjungos su stipriomis nacionalinėmis valstybėmis viziją.

Pavojingu geopolitiniu iššūkiu išlieka Kremliaus imperialistinės nuostatos. Rusija ne tik sistemingai bando perdaryti Europos saugumo sistemą, sukurti įtampą tarp transatlantinių partnerių, bet ir vykdo atvirą agresiją Sakartvele ir Ukrainoje, stengiasi atrasti neatsparius jos įtakai politikus Lietuvoje. Visiems Lietuvos žmonėms itin pavojingas Astravo atominės elektrinės projektas. Taip pat negalime abejingai stebėti, kaip visai greta, kaimynystėje, sužvėrėjęs diktatorius bando išlaikyti valdžią, paskelbdamas karą savo tautai, taiko fizinį ir psichologinį smurtą, už galimybę išlaikyti valdžią yra pasiruošęs parduoti savo Tėvynę. Privalome ne tik atrasti aiškius atsakymus ir sutarimą, kaip stiprinti nacionalinį saugumą, apsisaugoti nuo išorės grėsmių, tačiau taip pat pasimokyti, kokia sparti ir pražūtinga gali būti demokratijos erozija, dažniausiai prasidedanti, regis, nereikšmingomis smulkmenomis.

Ką mums reiškia stipri Valstybė?

Todėl šiandien, kaip niekada anksčiau, mums reikia stiprios Valstybės, kuria kiekvienas galėtume pasikliauti ir kuri būtų pajėgi ne tik organizuoti dabartį, bet ir kalbėti apie ateitį, užtikrintai rodyti kryptį. Stipri Valstybė, galinti pasirūpinti krizės akivaizdoje atsidūrusiais piliečiais ir verslais, pajėgi mobilizuotis ir efektyviai organizuoti veiklą, nepalikti nežinioje savo piliečių ir net sudėtingiausiu laiku teikti jiems būtiniausias paslaugas. Tik tada, kai turėsime stiprią valstybę, kiekvienas mūsų jausimės saugūs, galėsime pasikliauti savo Valstybe ir vieni kitais, nes būtent pasitikėjimas yra tie visuomenės klijai, laikantys mus kartu ir neleidžiantys pakrikti.

Tačiau stipri Valstybė nereiškia išsikerojusios ir viską bandančios kontroliuoti valdžios. Svarbiausias Valstybės stiprybės šaltinis – piliečių, bendruomenių, verslo įgalinimas ir tarpusavio pasitikėjimo atkūrimas, o ne smulkmeniška, įkyri kontrolė. Stipri Valstybė ne supančioja taisyklėmis, o tiki ir pasitiki savo piliečiais ir tarnautojais, todėl yra lanksti darydama sprendimus ir stengiasi būti ne tik teisi, bet ir teisinga. Jos veiksmų nesuparalyžiuoja netikėtai užklupusi krizė, nes ji turi tam parengtas struktūras ir jomis pasikliauja. Stiprioje Valstybėje pasikartojusi pandemija nebesutrikdytų įprasto gyvenimo ir ekonomikos ritmo, nes tai būtų numatyta ir pasiruošta iš anksto. Todėl mūsų Valstybė turėtų ne tik stebėti ir reaguoti – būtina formuoti naujas valdymo taisykles ir išnaudoti atokvėpį, kad maksimaliai sustiprėtume ir pasiruoštume naujam šuoliui.

Stipriai Valstybei reikia telkiančios lyderystės. Ne visa žinančio vado ar „stiprios rankos“ politikos, o lyderystės, kuri geba sutelkti, įsiklausyti ir užtikrintai vesti pirmyn. Lyderystės, kuri klausia ir klausosi, nes supranta neturinti žinių monopolio, kuri girdi ekspertus ir klausia visuomenės nuomonės.

Norint tikėti ir pasitikėti Valstybe, būtinas skaidrumas ir viešumas. Negalime tik stebėti, kaip leidžiami mūsų visų pinigai. Juk skola atguls ant kiekvieno iš mūsų pečių ir ją mums visiems teks grąžinti. Norint grąžinti pasiskolintus pinigus, juos reikės uždirbti. Todėl būtinas maksimalus skaidrumas vykdant viešuosius pirkimus, skirstant paramą savivaldybių projektams ar organizacijoms. Visuomenei neturėtų kilti klausimų ar abejonių dėl galimos korupcijos, protekcionizmo, supainiotų viešų ir privačiųjų interesų.

Taigi siekiame STIPRIOS VALSTYBĖS, kuri yra:

Vienodas (re-)starto galimybes suteikianti Valstybė, kur ateities perspektyvas užtikrinantis išsilavinimas prieinamas kiekvienam vaikui.

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas turi duoti pagrindą nuosekliai įsilieti į tolesnę švietimo sistemą. Bendrojo ugdymo prioritetai turi būti sudėlioti atsižvelgiant į dabarties ir ateities iššūkius individui, visuomenei ir Valstybei, kad kiekvienas moksleivis ne tik įgytų reikalingų žinių, bet ir susiformuotų kaip asmenybė, pajėgi aktyviai dalyvauti Valstybės gyvenime ir suprantanti, kad reikia pasirūpinti ne tik savimi, bet ir ateities kartomis, mus supančia aplinka. Universitetų tikslas – suteikti galimybes atsiskleisti talentams, kurie būtų pajėgūs ne tik kurti inovacijas ir prisidėti prie mūsų ekonomikos virsmo aukštos pridėtinės vertės ekonomika, bet ir stiprintų pilietinės visuomenės brandą, intelektualinį potencialą ir nuolat pateiktų stiprią humanitarinę, socialinę kritiką, interpretacijas, paaiškinimus.

Patikima ir demokratiška Valstybė, kurios sprendimai yra atsakingi, kuri nuosekliai laikosi teisės viršenybės principo.

Valdžia atvira ir demonstruoja nepakantumo politinei korupcijai pavyzdį, nuosekliai gina kiekvieno asmens žodžio ir sąžinės laisvę, gerbia opoziciją ir, kiek tai įmanoma, siekia kuo platesnio sutarimo rengiant ir įgyvendinant svarbius viešosios politikos sprendimus. Mūsų Valstybėje svarbiausi sprendimai priimamai konsensuso principu, remiantis patikimais tyrimais ir skaičiavimais, o ne ezoterika ir netikromis naujienomis. Mūsų teisėkūros procesas orientuotas į priimamų ar svarstomų teisės aktų kokybę, o ne jų kiekybę.

Pripažįstame, kad didžiausią rūpestį kelia ne viešojo sektoriaus darbuotojų skaičius, bet „pigi“ valdžia – nuvertintas viešasis administravimas, kuris kuo toliau, tuo brangiau kainuoja. Esminis mūsų tikslas – ne savitiksliai apkarpyti viešąjį sektorių, o sudaryti sąlygas jame dirbti talentingiems žmonėms. Kitaip net ir geriausiai suplanavę pokyčius, mes nebūsime pajėgūs jų įgyvendinti. Susigrąžinta viešojo sektoriaus reputacija padės žmonėms patikėti, kad į biudžetą surinktos lėšos bus naudojamos sąžiningai, tikslingai ir efektyviai, o visuomenė gaus kokybiškas paslaugas. Tai skatins gyventojus daugiau prisidėti prie Valstybės gerovės.

Auganti ir kurianti Valstybė, kuri ne tik perskirsto biudžetą, bet pirmiausia kuria pridėtinę vertę.

Lietuva baigia išaugti iki šiol taikytą pigia darbo jėga, žemomis technologijomis grįstą ekonomikos vystymosi modelį. Todėl privalome sutarti dėl naujo, aukštą pridėtinę vertę kursiančio šalies konkurencingumo modelio, leisiančio pritraukti investicijas, sėkmingai varžytis dėl talentų. Nepakanka vien dalyti pažadus – mes privalome turėti, ką perskirstyti, ir išteklių reikia ieškoti didinant darbo našumą, kuriant inovacijas, mažinant šešėlį.

Negalime priešinti žmonių, atimdami iš vienų ir duodami kitiems. Turime sutarti, kad daugiau kokybiškų viešųjų paslaugų yra normalus turtėjančios visuomenės poreikis, tad nepaneigdami būtinybės siekti viešojo sektoriaus efektyvumo, kartu privalome nemaitinti iliuzijų, tarsi restruktūrizavimo ir panašiomis priemonėmis galėtume pasiekti ir tinkamos kokybės, ir pageidaujamo prieinamumo. Paslaugų kokybei didinti ir prieinamumui užtikrinti reikės ir didesnių išteklių, todėl BVP perskirstymas biudžete turi nuosekliai didėti.

Saugi ir ginanti laisvę Valstybė, kuriai išorės priešai turi minimalią įtaką.

Šį tikslą vargiai pasieksime be pilietiško jaunimo švietimo, valstybinės savimonės ugdymo, pagarbos Lietuvos laisvės kovotojams, patriotizmo stiprinimo. Tai bus įmanoma tada, kai žmonės karinę tarnybą Tėvynei suvoks kaip garbę ir vieną svarbiausių pareigų. Šiam tikslui taip pat būtina apmokyta, aprūpinta ir apginkluota, mobili, profesionali ir tinkamai parengta kariuomenė, gebanti greitai ir adekvačiai reaguoti, kurią kartu su atėjusiais į pagalbą NATO sąjungininkais grėsmės, krizių ar stichinių nelaimių atvejais rems ne tik gausūs parengtojo mobilizacinio rezervo ir karių savanorių būriai, bet ir gerai pasiruošusi, ryžtingai šalį ginti nusiteikusi visuomenė. Be to, būtina ruoštis ne tik karinei agresijai, hibridinėms bei kibernetinėms grėsmėms, bet ir pagaliau atėjo laikas sustabdyti nuolatinį Kremliaus informacinio terorizmo srautą, siekiantį pakirsti žmonių tikėjimą savo Valstybe.

Reikalausime, kad būtų griežtai laikomasi nacionalinio susitarimo dėl krašto apsaugos finansavimo, kuris numato nuoseklų šios srities finansavimo didinimą per visą ateinančią Seimo kadenciją. Dėsime visas pastangas tiek Valstybės, tiek tarptautiniu lygiu, kad nesaugioje vietoje ir nesaugiomis sąlygomis statoma Astravo AE būtų stabdoma ir kuo greičiau uždaryta.

Rūpestinga ir sveika Valstybė, kurioje kiekvienas žmogus jaučiasi lygiavertis ir saugus.

Tai Valstybė, kurioje gerbiamas kasdienis, sunkus darbas ir kūrybiškumas, taip pat padedama atsitiesti, grįžti į visavertį gyvenimą tiems, kurie dėl kokių nors priežasčių negali savimi pasirūpinti. Tai Valstybė, kurioje nėra pamirštų žmonių ir gerbiamas kiekvieno piliečio orumas bei lygiateisiškumas, nepaisant amžiaus, gyvenamosios vietos, lyties, išsilavinimo ir turtinio statuso.

Tokioje Valstybėje socialinė politika ne tik užtikrina europietiškos gerovės standartus atitinkančias paslaugas, bet ir suteikia kiekvienam žmogui galimybę kilti gerovės laiptais, realizuojant įgimtus ir įgytus talentus bei kompetencijas. Mums svarbu, kad žmogaus sveikatingumas būtų ne tik individo, bet ir visos visuomenės reikalas. Susirgęs žmogus kelis mėnesius ar net metus neturi laukti vizito pas specialistą, neturi bijoti, kad ištikus nelaimei greitoji pagalba nespės nusigauti iki jo gyvenamosios vietos, neturi jaudintis, kad pats neišgalės susimokėti už reikiamus vaistus.

Žalia ir švari Valstybė, kurios sprendimai principingi ir atsakingi, kuri nuoširdžiai rūpinasi mūsų visų bendraisiais namais.

Valstybės institucijos imasi iniciatyvos, rodydamos atsakingo vartojimo pavyzdį, pasirinkdamos aplinkai palankesnius produktus. Mes pripažįstame ir vertiname miškus ir gyvąją gamtą kaip bendrą visuomenės turtą, kurio apsaugai turi būti maksimaliai suderinti interesai. Suprantant klimato kaitos iššūkius, pasyvumas ir neigimas nėra išeitis, šiai problemai spręsti būtinas viešas politikos ir verslo dialogas, pasitelktos naujos technologijos, inovacijų skatinimas, visuomenės edukacija ir vartojimo įpročių pokyčiai. Mums tenka atsakomybė švietimu, kultūra ir savo pačių pavyzdžiu ugdyti visuomenės sąmoningumą ir brandą, kad išsaugotume aplinką dabarties ir ateities kartoms. Gamtos išsaugojimo motyvas buvo vienas iš impulsų Sąjūdžiui, grąžinusiam mums laisvę. Dabar šis motyvas reikalingas, kad užtikrintume saugesnę ateitį.

Kaip siekiame stiprios valstybės?

Lietuvai reikalinga atsakinga lyderystė ir vienas iš reikalavimų jai – gebėjimas pasiekti platų susitarimą su įvairiomis politinėmis jėgomis ir visuomene dėl gerovės standartų visose gyvenimo srityse. Sutarus dėl strateginių tikslų, politika privalo tapti kūryba, o ne beprasmiu politinių lozungų karu, kuriame kaunamasi tuščiais pažadais.

Pernelyg įpratome į savo Valstybę žvelgti kritiko, vertintojo, o ne atsakingo piliečio žvilgsniu. Turime išjudinti piliečius ir įtraukti juos į Valstybės kūrybos procesą. Negalime būti tik nuošalyje stovintys cinikai.

Ieškodami geriausių sprendimų, turime neprarasti nei Sąjūdžio drąsos, nei kūrybiškumo. Taip pat puikiai suprantame, kad tik atsisakę visažinystės ir tardamiesi galime keisti politinę kultūrą. Esame pasiryžę tartis ir susitarti su visais, kuriems svarbi Lietuva ir jos ateitis.

Rasime bendrą kalbą su teigiančiais, kad dabartinė socialinė ir ekonominė nelygybė veda į pražūtingą atskirtį, kuri pažeidžia pamatinį socialinio teisingumo principą. Politinė valdžia negali būti abejinga stebėtoja, kai visuomenėje pinigų įtaka tampa didesnė nei talento ir kompetencijų.

Sutarsime dėl pilietinės visuomenės svarbos ir būtinybės labiau įtraukti visų tipų nevyriausybines organizacijas priimant sprendimus, o kur įmanoma – ir juos įgyvendinant. Turime saugotis monopolijų įsigalėjimo ekonominiame gyvenime, padėti stiprėti įvairiose krizinėse situacijoje atsidūrusiems žmonėms. Galime rasti sutarimą ir dėl itin svarbaus dalyko – siekdami, kad kiekvienam žmogui būtų užtikrinti bent minimalūs europietiškos gerovės standartai, – turime didinti Valstybės perskirstomą biudžeto nuošimtį.

Tariantis negalime pamiršti, kad asmens kūrybiškumas, o ne centralizuotas planavimas yra stiprios Valstybės pagrindas. Gerovės Valstybės siekis negali vesti link globos Valstybės. Valstybės teikiama pagalba turi stiprinti žmones, o ne paversti juos išlaikytiniais. Šiandien didžiulė problema yra ne tik materialinis, bet ir elgesio skurdas – nemažai žmonių prarado motyvaciją, įgūdžius atsakingai rūpintis savimi ir savo šeima, orientuojasi vien į pašalpas.

Taip pat esame įsitikinę, kad į socialinę politiką aktyviau turėtų būti įtraukiamos įvairaus pobūdžio bendruomenės, verta judėti didesnės decentralizacijos link. Pasaulietinis

Valstybės pobūdis yra visiškai suderinamas su kūrybingu ir abipusiškai naudingu Valstybės ir solidžią atramą visuomenėje turinčių religinių bendrijų bendradarbiavimu, kuris gali būti itin svarbus rūpinantis bendruoju gėriu, sutraukant skurdo grandines.

Žinoma, tariantis su bet kuria politine jėga negalime pamiršti pamatinių dalykų – žmogus yra bendruomeniškas ir stiprios bendruomenės ne tik nėra kliūtis laisvei, bet netgi būtinos, kad klestėtų asmens autentiškumas. Dabartis išauga iš praeities ir yra veikiama tradicijų, mūsų vilčių, tikėjimo ir meilės darbų. Tad istorinės atminties puoselėjimas, rūpestis kultūrine ir tautine tapatybe yra būtini gyvybingai politinei bendruomenei.

Mūsų įsitikinimu, žmogus gyvas ne vien duona ir renginiais, jam svarbus kūrybinis potencialas ir prasmės poreikis. Toli gražu ne visais atvejais galime kliautis vien rinkos logika, nes yra sričių, kur būtina įtvirtinti pasitikėjimo, bendrystės ir meilės artimui kultūrą. Mums medis yra daugiau nei mediena, šeima yra daugiau nei vien ūkinis vienetas, o žmogus – daugiau nei rinkos dalyvis.

Esame pasiryžę išklausyti kiekvieną pilietį, tačiau atmetame radikalizmą, populizmą ir kitus bandymus apgauti mūsų Valstybės piliečius. Renkamės sudėtingą, ne visada tiesiai link pergalės vedantį, bet dorą ir atsakingą tiesos sakymo kelią.

Vardan tos Lietuvos.
Ir tepadeda mums Dievas.

Lietuva gali

Iššūkiai	Kaip spręsime?
ŠLUBUOJANTI DEMOKRATIJA IR CHAOTIŠKAS VIEŠASIS VALDYMAS	1. Viešoji politika bus paremta sutarimais, pasitikėjimu ir visuomenės įsitraukimu. 2. Teisės aktai bus kuriami lėčiau, bet kokybiškai ir atsakingai. 3. Grąžinsime prestižą dirbti valstybei. Valstybės tarnyba bus lankstesnė, skaidresnė ir geriau apmokama. 4. Sukoncentruosime strategines ir analitines kompetencijas Vyriausybės „smegenų centre“. 5. Visoje Lietuvoje įtvirtinsime vakarietiško lygio viešųjų paslaugų standartą. 6. Sparčiau atversime pridėtinę vertę kuriančius duomenis ir išplėsime e-paslaugas.
GALIMYBIŲ NELYGYBĖ IR SKIRTINGOS STARTO POZICIJOS MŪSŲ VAIKAMS	1. Užtikrinsime visiems vaikams prieinamą kokybišką ankstyvąjį ugdymą. 2. Sutarsime dėl vienodo ugdymo kokybės standarto visose Lietuvos mokyklose. 3. Įgyvendinsime valstybinę Tūkstantmečio gimnazijų programą. 4. Įgyvendinsime valstybinę STEAM programą. 5. Rūpinsimės specialiųjų poreikių turinčiais vaikais. 6. Mokytojų padėtį keisime iš esmės – pedagogo ateities paketas 2025. 7. Vystysime edukologijos tyrimus. 8. Prioritetas – studijų kokybė. 9. Stiprinsime mokslo centrų Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje konkurencingumą. 10. Mažinsime kultūrinę atskirtį tarp didžiųjų miestų ir regionų.
NESUBALANSUOTA SVEIKATOS APSAUGOS SISTEMA	1. Įgalinsime pirminę sveikatos apsaugos grandį – šeimos gydytojus. 2. Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas atlieps mūsų žmonių poreikius. 3. Ilginsime gyvenimo trukmę, stiprindami kritinių ligų prevenciją ir ankstyvą diagnostiką. 4. Gerinsime medicinos darbuotojų ir rezidentų darbo sąlygas. 5. Modernizuosime e-sveikatos sistemą, finansuosime nuotolines paslaugas, telemediciną. 6. Užtikrinsime pasirengimą suvaldyti infekcijų protrūkius, įsteigsime superligoninę.
IŠSIKVĖPĘS EKONOMINIS MODELIS	1. Koncentruosime resursus ir įtvirtinsime Lietuvą kaip bio- ir sveikatos technologijų centrą Europoje. 2. Konsultuosimės su verslu prieš priimant verslo paramos sprendimus. 3. Įkursime 10 mlrd. apimties Lietuvos strateginių investicijų fondą (LSIF). 4. Investuosime į tradicinės pramonės technologinį atnaujinimą. 5. Vystysime startuolių akseleratorius šalies universitetuose, technologiniuose parkuose / LEZ. 6. Skirsime prioritetą žaliajai ekonomikai. 7. Gerinsime sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui. 8. Įgyvendinsime 10-ies ekonominio augimo centrų programą. 9. Perorientuosime imigracijos politiką, siekdami pritraukti talentus ir susigrąžinti emigrantus. 10. Užtikrinsime, kad profesinis mokymas atitiktų darbo rinkos reikalavimus. 11. Suteiksime daugiau profesinių galimybių kiekvienam. Antro šanso programa.
AUGANTIS NEDARBAS, GILĖJANTI SOCIALINĖ ATSKIRTIS IR DEMOGRAFINĖ ŽIEMA	1. Individualizuosime ir skaitmenizuosime socialines paslaugas. 2. Jaunoms šeimoms pasiūlysime galimybių paketą. 3. Skatinsime sidabrinę ekonomiką, kad valstybė iš naujo atrastų ir įgalintų vyresnės kartos potencialą. 4. Užtikrinsime pensijų sistemos stabilumą ir augančias senatvės socialinio draudimo pensijas. 5. Užtikrinsime tiesioginį ryšį tarp žmogaus mokamų įmokų ir gaunamų išmokų.
GRĖSMĖS VALSTYBINGUMUI	1. Sinchronizuosime Lietuvos elektros sistemą su žemynine Europa. 2. Laikysimės absoliučios Astravo AE ekonominės blokados. 3. Didinsime NATO kolektyvinės gynybos pajėgumus mūsų regione. 4. Padėsime augti Šaulių sąjungai ir skatinsime piliečius įsitraukti ginant valstybę. 5. Įgyvendinsime vertybėmis grįstą geopolitiką. 6. Ugdysime visuomenės atsparumą propagandai ir kovosime prieš *Fake News*.
NEATSAKINGA IR APLINKAI ŽALINGA VEIKLA	1. Stiprinsime visuomenės dalyvavimą aplinkosaugos sprendimų priėmime. 2. Stiprinsime aplinkosaugą – nuo pažeidimų prevencijos iki privalomų padarytos žalos atkūrimo priemonių. 3. Išsaugosime didesnį brandžių miškų plotą, žalią ir gyvą kraštovaizdį. 4. Įgyvendinsime žiedinės ekonomikos principus, gerokai sumažės neperdirbamų šiukšlių. 5. Įdarbinsime technologijas miestų infrastruktūros pažangai. 6. Mažinsime taršą ir skatinsime atsakingą vartojimą.

būti stipresnė

COVID-19
PRIORITETAI

Sėkmės kriterijai 2025

E-VYRIAUSYBĖ 360°

- Kitais žmonėmis labiau pasitikinčių nei nepasitikinčių žmonių dalis pasieks 40 proc. (šiandien - 34,3 proc.)
- Lietuva pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą pateks į Europos šalių Top10. (šiandien – 14 vieta)
- Valstybės tarnybos efektyvumo indekse Lietuva pateks į Europos šalių Top10. (šiandien – 20 vieta)

MIŠRUSIS UGDYMAS

- Visi socialinės rizikos šeimose gyvenantys vaikai lankys ikimokyklinio ugdymo įstaigas.
- Lėšų suma, tenkanti vienam universiteto studentui, padidės bent 30 proc.
- Gyventojų, kurie patys aktyviai dalyvauja kultūrinėse veiklose, padidės iki 30 proc. (šiandien – 22,5 proc.).

GYVENTOJŲ EMOCINĖ SVEIKATA

- Vidutinė tikėtina vyrų sveiko gyvenimo trukmė pailgės iki 61 metų, moterų – iki 64 metų. (šiandien vyrų – 56,4, moterų – 59,8).
- Suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis padidės iki 65 proc. (šiandien – 58 proc.)
- Savižudybių skaičius sumažės 20 proc. (šiandien – 24,4 savižudybės 100 tūkst. gyventojų).

SKAIDRI IR ATSAKINGA BIUDŽETO POLITIKA

- Verslo dalis moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai sudarys 0,6 proc. BVP. (šiandien – 0,39 proc.).
- Lietuvos darbo našumas padidės iki 85 proc. ES vidurkio. (šiandien – 75 proc.).
- Aukštos technologinės vertės produkcijos dalis nuo visos Lietuvos gamybos produkcijos sudarys 7 proc. (šiandien – 3,6 proc.).

- Gyventojų, susiduriančių su santykiniu skurdu, sumažės iki 17 proc. (šiandien – 20,6 proc.).
- 65 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis sumažės iki 25 proc. (šiandien – 31,6 proc.).
- Neįgaliųjų skurdo rizikos lygis sumažės iki 30 proc. (šiandien – 35 proc.).

KRIZIŲ VALDYMO SISTEMA 24/7

- BVP dalis gynybai pasieks 2,5 proc. (šiandien – 2 proc.).
- Šaulių sąjungos narių skaičius padidės iki 15 tūkst. (šiandien – 11 tūkst.).
- Ne mažiau kaip 55 proc. Lietuvos gyventojų bus nusiteikę ginkluoto konflikto atveju ginti Lietuvą. (šiandien – 42 proc.).

- Ne mažiau kaip 60 proc. perdirbtų komunalinių atliekų (šiandien – 52,6 proc.).
- Dvigubai didesnis nekertamų (brandžių) miškų plotas (šiandien – 15 000 ha).
- Ne mažiau kaip 85 proc. geros būklės vandens telkinių (šiandien – 53 proc.)
- Pagal ekologinių inovacijų indeksą Lietuvos rezultatas pasieks 125 balus (dabar – 89 balai).

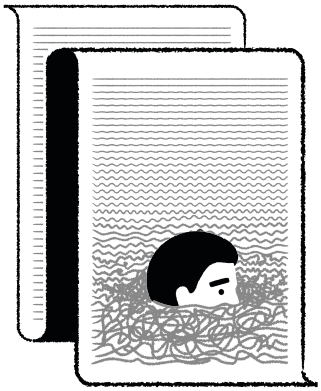

ŠLUBUOJANTI DEMOKRATIJA IR CHAOTIŠKAS VIEŠASIS VALDYMAS

Žmonės nusivylę mūsų šalies demokratine sistema, nes ilgus metus atsainiai dalijami ir netesimi pažadai, nepavyksta susitarti dėl svarbiausių sprendimų, trūksta reikiamų kompetencijų, chaotiškai formuojama teisėkūra, juos pagrįstai piktina korupcija. Pasitikėjimo stygius ne tik suformavo milžinišką prarają tarp visuomenės ir valdžios, bet ir trukdo įvykdyti būtinus pokyčius. Todėl privalu ieškoti tikrų, o ne imituojamų būdų ir atkurti dialogą su žmonėmis, ieškoti tvarių bendradarbiavimo formatų siekiant kurti įsitraukiančią pilietinę visuomenę ir priimti susitarimu bei įrodymais grįstus sprendimus.

Įstatymų leidybos tempai ir kiekiai Lietuvoje muša rekordus – taip atsiranda painiava, visuomenė sunkiau prisitaiko prie naujo reguliavimo, be to, patys įstatymų leidėjai sprendimus priima neįsigilinę – taip sukuriamos sąlygos neskaidriems ir siauriems naudos gavėjų interesams. Vienu metu vykdoma per daug „reformų“, o tai iškreipia pačią pokyčių esmę ir pagrįstai pykdo visuomenę, kai vadinamosios reformos nepasiekia aiškių rezultatų. Valstybėje stiprėja Rytams būdingos autoritarinės kontrolės, vienasmenio valdymo reiškiniai. Todėl būtina sutvirtinti efektyvius Valstybės valdymo pamatus – turi būti daugiau sutarimu, sistemiškumu, atvirumu, skaidrumu ir įrodymais grįstų sprendimų.

Tokie pastarojo meto įvykiai kaip Alytuje kilęs gaisras, „Grigeo“ skandalas ar COVID 19 valdymas atskleidė mūsų viešojo sektoriaus negebėjimą spręsti sudėtingas problemas, koordinuoti veiksmus. Krizės akivaizdoje itin opios tapo valstybės tarnybos bėdos – ji taip nugyventa, kad nebėra, kam ja pasirūpinti. Neadekvatūs atlyginimai, nepagarba ir akivaizdžiai sunykęs valstybės tarnybos prestižas, deja, nebeleidžia tikėtis aukščiausios prabos valdysenos. Krizės metu išryškėjo riboti valstybės tarnautojų gebėjimai dirbti nestandartinėse situacijose, kai susitelkiama į procedūras, taisykles ir bijoma rizikuoti. Mums labai trūksta stipraus vadovų korpuso, specialistų grandies lankstumo ir greitos reakcijos. Mums trūksta galimybių pasitelkti išorės ekspertus, prisitraukti talentus.

1. Viešoji politika bus paremta sutarimais, pasitikėjimu ir visuomenės įsitraukimu.

Aukštesnės demokratijos kokybės sieksime įgyvendindami sociokratijos principus, t. y. tarp visuomenės ir valdžios kursime bendradarbiavimo ir įsitraukimo priimant sprendimus kultūrą. Diegsime dialogo vystymo platformas (trišalės tarybos principu), kuriose bus ieškoma ne atskirų interesų pergalių, o visiems priimtinų sutarimų dėl svarbiausių pokyčių ir šalies vystymosi krypčių.

2. Teisės aktai bus kuriami lėčiau, bet kokybiškai ir atsakingai.

Gerokai sumažinsime priimamų įstatymų skaičių, skirsime pakankamai laiko diskusijai ir teisės aktams aptarti, būsimam poveikiui aplinkai vertinti. Paskutinėje įstatymų priėmimo stadijoje apribosime galimybę teikti individualius pasiūlymus siekdami, kad būtų kuo mažiau galimybių atskirais siūlymais sudarkyti įstatymo projektą. Taip pat centralizuosime teisės aktų projektų poveikio vertinimą viename analitiniame centre prie Vyriausybės, kuris teiktų ne tik pastabas, bet ir konsultuotų teisėkūros proceso dalyvius.

3. Grąžinsime prestižą dirbti valstybei. Valstybės tarnyba bus lankstesnė, skaidresnė ir geriau apmokama.

Tobulinsime Valstybės tarnybos sistemą stiprindami ir atidžiau reguliuodami vadovų grandį (centralizuota atranka, motyvuojanti atlygio sistema, nuolatinis kompetencijų tobulinimas, karjeros planavimas ir kt.). Daugiau laisvės ir lankstumo siūlysime suteikti specialistų lygmeniui – decentralizuoti atrankas, supaprastinti priėmimą, sudaryti geresnes sąlygas projektiniam darbui ir tobulėjimui, tarnautojų mobilumui.

Sukursime viešojo valdymo kompetencijų centrą, kuris turėtų reikiamus analitinius ir pokyčių valdymo pajėgumus sudėtingiems pokyčiams įgyvendinti. Modernizuosime valstybės žmogiškųjų išteklių valdymą ir skatinsime viešojo sektoriaus inovacijas. Šiam tikslui veiks viešosios politikos laboratorijos ir viešojo valdymo inovacijų fondas.

4. Sukoncentruosime strategines ir analitines kompetencijas Vyriausybės „smegenų centre“.

Stiprinsime Vyriausybės „smegenų centrą“ – kanceliariją. Formuosime projektines komandas Vyriausybės prioritetams įgyvendinti pasitelkiant talentingus viešojo sektoriaus ir verslo specialistus. Sustiprinsime analitinius Vyriausybės centro pajėgumus, apjungsime ir pasitelksime Vyriausybės strateginio analizės centro, Lietuvos banko, Valstybės kontrolės ir kitų institucijų potencialą.

Atnaujinsime ir įveiklinsime „Pažangos tarybą“ prie Vyriausybės, kurioje bus sutelkti geriausi protai ir kuri veiks kaip ateities komitetas, prognozuojantis ir teikiantis ateities įžvalgas, formuluojantis strategijas.

5. Visoje Lietuvoje įtvirtinsime vakarietiško lygio viešųjų paslaugų standartą.

Peržiūrėję socialines, sveikatos, kultūros paslaugas teikiantį tinklą ir paslaugų turinį, sutarsime su atsakingomis ministerijomis ir savivaldybėmis dėl bazinių paslaugų paketo ir šių paslaugų kokybės standarto. Užtikrinsime, kad ne daugiau kaip per 30 minučių viešuoju transportu būtų pasiekiamos būtiniausios pirminės sveikatos priežiūros, (bendruomenės slaugytojo, bendrosios praktikos gydytojo), švietimo ir kultūros paslaugos.

6. Sparčiau atversime pridėtinę vertę kuriančius duomenis ir išplėsime e-paslaugas.

Viešojo sektoriaus duomenis atversime visuomenei bent iki EBPO valstybių vidurkio ir pateiksime juos suprantama forma. Plėsime atvirų duomenų formatu skelbiamos informacijos apie viešuosius finansus ir kitas viešojo sektoriaus sritis prieinamumą. Visi renkami duomenys, kurie gali būti viešinami, privalo būti pateikiami atvirų duomenų formatu. Lygiagrečiai su atveriamais duomenimis plėsime internetu prieinamų viešųjų paslaugų spektrą, konsoliduosime valstybės valdomas duomenų bazes.

COVID-19
PRIORITETAI

E-VYRIAUSYBĖ 360°

COVID-19 krizė labai aiškiai pademonstravo skaitmenizacijos svarbą, būtinybę atverti duomenis ir visas viešąsias paslaugas kuo skubiau perkelti į elektroninę erdvę. Karantinas įrodė, kad mums kurį laiką gali tekti gyventi neišeinant iš namų arba maksimaliai apribojant judėjimą. Mums visiems, nepaisant amžiaus ar išsilavinimo, turi būti patogu, paprasta ir suprantama naudotis skaitmeninėmis paslaugomis.

Šiuo metu įgyvendinama skaitmeninė politika labai fragmentuota, už skirtingas sritis atsakingos vis kitos institucijos (Susisiekimo ministerija už infrastruktūros vystymą ir elektroninių ryšių politikos formavimą, Vidaus reikalų – elektroninės atpažinties sritį, už inovacijas – Ekonomikos ir inovacijų ministerija). Šioje srityje trūksta vieningos politikos ir aiškios krypties.

Nors skelbiama, kad didžioji dalis paslaugų jau perkelta į elektroninę erdvę, gyventojai ir verslas susiduria su nepatogiomis naudotis, daug užklausų reikalaujančiomis paslaugomis. Šiuo metu Lietuvoje neatliekama elektroninių paslaugų brandos lygio stebėsena, pateikiami tik bendriniai skaičiai, kiek paslaugų yra elektroninėje erdvėje, bet tai nieko nesako apie patogumą vartotojui ir, tarkim, kiek dar papildomo rankinio darbo paslauga reikalauja.

Viešieji duomenys atveriami labai lėtai, trūksta sąsajų tarp įvairių informacinių sistemų, duomenys nekoreliuoja tarpusavyje.

Pagrindiniai darbai

1. Vartotojui draugiška, realaus laiko e-paslaugų platforma.

Transformuosime e-valdžios vartus į verslui ir gyventojams draugišką platformą, kuri įgalintų gyventojus ir verslą realiu laiku gauti atsakymus į užklausas, automatiškai generuotų pažymas, paslaugos būtų patogios ir suprantamos.

Atsakingas institucijas įpareigosime kuriant e-paslaugas peržiūrėti visą procesą, įtraukiant vartotojus, jį inovatyviai pritaikyti pagal vartotojų poreikius, o ne tiesiog suskaitmeninti popierinius dokumentus ar perkelti biurokratinius procesus. Ypatingą dėmesį skirsime vartotojo sąsajoms, kad naudojimasis sistemomis būtų intuityvus. Vertinsime elektroninių paslaugų brandos lygį, o ne tik faktą, kad jos perkeltos į elektroninę erdvę.

2. Elektroninių paslaugų plėtra ir pagarba vartotojui.

Plėsime elektroninių paslaugų spektrą tokiose srityse kaip teismų ar notarinės, sveikatos paslaugos, muitinės funkcijų skaitmeninimas, statybos leidimų elektroninis administravimas, logistikos paslaugos, kt. Skatinsime gyventojus naudotis elektroninėmis paslaugomis, trumpindami teikiamos elektroninės paslaugos laiką iki 5 darbo dienų

.

Tarkim, šiandien transporto sektoriuje, kuris sukuria net 13 proc. šalies BVP (pusę šio skaičiaus tenka krovininiam kelių transportui), naudojami tik popieriniai dokumentai. Todėl svarbu, kad valstybėje būtų sukurtos teisinės ir techninės prielaidos apdoroti skaitmeninius logistikos dokumentus, kaip antai CMR važtaraščius, diegiamos išmanios kelių apmokestinimo sistemos.

Užtikrinsime, kad būtų išlaikoma pagarba vartotojui, kuris turi suprasti, kokius duomenis jis teikia, kaip jie bus naudojami, turėtų galimybes rinktis. Būtina, kad net tais atvejais, kai vykdoma savaiminė įstatymu apibrėžta veikla (pvz., skolos išieškojimas), gyventojai būtų informuoti apie atliekamus veiksmus.

3. Skaitmeniniai įgūdžiai valstybės tarnyboje.

Atgaivinsime *Digital Academy* iniciatyvą, pasitelksime universitetus, verslo organizacijas ir sustiprinsime valstybės tarnautojų skaitmeninius įgūdžius IT technologijų, duomenų analitikos srityse. IT įgūdžiai turi tapti privalomais darbinantis į valstybės tarnybą.

4. Tarpvalstybinės sąsajos keičiantis duomenimis ir informacija.

Elektroninės viešosios paslaugos turi būti prieinamos ir užsienio gyventojams, todėl būtina visoje ES pripažįstama asmens indentifikavimo sistema, duomenų pasikeitimo galimybės, naudojantis vieninga ES infrastruktūra ir standartais (CEF Building Blocks). Paslaugas reikia pradėti teikti ir anglų kalba. Mūsų piliečiai taip pat privalo turėti galimybę prisijungti prie ES teikiamų viešųjų paslaugų.

5. Skaitmenizavimo politikos centras prie Vyriausybės.

Stiprinsime IVPK, kaip skaitmeninės politikos formavimo institucijos, pozicijas. IVPK veiks kaip „smegenų centras“, kuriame dirba aukščiausio lygio vadovai ir specialistai (duomenų ir sistemų architektai, analitikai). Aiškiai formuluosime uždavinį IVPK, kad sparčiai būtų atverti viešieji duomenys teikti gyventojams patogias elektronines paslaugas, konsoliduoti valstybės informacinius išteklius ir modernizuotis informacines sistemas.

Efektyviai įgyvendinant skaitmeninę politiką labai svarbu, kad kiekvienoje ministerijoje, savivaldybėje ir kitose valstybei pavaldžiose institucijose bei įmonėse atsirastų už skaitmenizavimą atsakingi pareigūnai (Chief digital officers), kurie iš vidaus supranta paslaugas ir procesus, todėl galės efektyviau prisidėti skaitmenindami / modernizuodami duomenis.

6. Trišalė skaitmenizavimo taryba.

Prie IVPK įkursime trišalę skaitmenizavimo tarybą, kurioje dalyvaus vyriausybės, universitetų ir verslo atstovai, bus sutelkta išorės ekspertizė skaitmenizavimo klausimais, tariamasi dėl IVPK tikslų ir siektinų rezultatų, įgyvendinamų projektų. Verslas ir universitetai turės galimybę išsakyti savo poreikius, taip pat šiomis temomis konsultuoti viešąjį sektorių, pritraukti reikalingus mokslinius išteklius.

7. Skaitmeninių inovacijų laboratorija.

Siekiant viešojo sektoriaus skaitmeninių inovacijų, IVPK veiks skaitmeninių inovacijų laboratorija, kurioje bendradarbiaus viešojo sektoriaus ir mokslo žmonės, kurdami inovatyvius skaitmeninius sprendimus, teikdami paslaugas ir modernizuodami informacines sistemas.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Kitais žmonėmis labiau pasitikinčių nei nepasitikinčių žmonių dalis pasieks 40 proc.	Šiandien – 34,3 proc.
Lietuva pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą pateks į Europos šalių Top10.	Šiandien – 14 vieta.
Valstybės tarnybos efektyvumo indekse Lietuva pateks į Europos šalių Top10.	Šiandien – 20 vieta.

SKAITYTI PLAČIAU: **VIEŠOJO VALDYMO POLITIKA** → **tslkd2020.lt**

ANTIKORUPCIJOS IR SKAIDRUMO POLITIKA

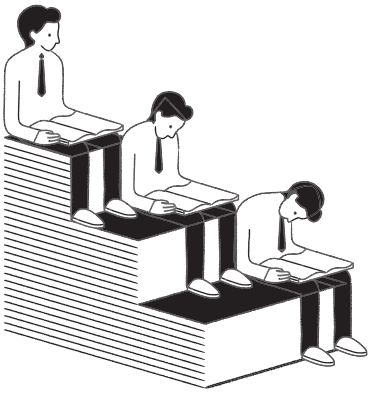

GALIMYBIŲ NELYGYBĖ IR SKIRTINGOS STARTO POZICIJOS MŪSŲ VAIKAMS

Prastėjanti švietimo padėtis Lietuvoje kelia ne tik ilgalaikių iššūkių, bet jau šiandien kuria sunkiai išsprendžiamas socialines ir ekonomines problemas. Neteisinga, kad didelė dalis Lietuvos vaikų gauna prastesnės kokybės išsilavinimą vien todėl, kad jiems tenka mokytis švietimo įstaigose, kurios neturi galimybių įdarbinti kompetentingų ir motyvuotų pedagogų, turėti reikalingų mokymo priemonių. Gyvenamoji vieta ir socialinė padėtis dažnai riboja mūsų vaikų galimybes gauti geriausią išsilavinimą šalia esančioje mokykloje. Švietimo sistema turi naikinti atskirtį, o ne ją įtvirtinti. Tam reikalingos jungtinės švietimo, kultūros ir socialinės srities, vietos savivaldos pajėgos.

Švietimo sistema Lietuvoje suvokiama siaurai ir ribotai, pamirštant, kad visos švietimo sistemos dalys – ankstyvasis, bendrasis, profesinis ir aukštasis ugdymas – tarpusavyje glaudžiai susijusios. Vienos švietimo sistemos dalies iššūkiai negali būti analizuojami ir sprendžiami atsietai nuo likusiųjų. Lietuvoje labai trūksta mokymosi visą gyvenimą kultūros ir tradicijų, ypač vyresnių gyventojų aktyvumo dalyvaujant švietimo veiklose. Be to, mūsų darbo rinkoje jau kurį laiką susidariusi paradoksali situacija, kai išsilavinimą turintiems žmonėms nepavyksta rasti darbo, o darbdaviai skundžiasi nerandantys tinkamos kvalifikacijos darbuotojų. Taigi mūsų švietimo sistema privalo kurti tokią aplinką, kurioje subręstų atviras, atsakingas, kritiškai mąstantis, pilietiškas, kūrybiškas žmogus, pajėgus aktyviai dalyvauti Valstybės gyvenime, sugebantis prisitaikyti prie pokyčių ir tinkamai pasipriešinti išorės grėsmėms ar propagandai. Suprantantis, kad reikia pasirūpinti ne tik savimi, bet ir ateities kartomis, mus supančia aplinka.

Todėl šiandien Lietuvos švietimui būtinas ilgalaikis strateginis sutarimas dėl švietimo vizijos ir pagrindinių tikslų. Tai padėtų apsispręsti, kuria linkme tobuliname švietimo sistemą, kad ji atlieptų XXI a. iššūkius, atitiktų kiekvieno besimokančiojo poreikius ir individualius gebėjimus, visiems Lietuvos vaikams užtikrintų vienodas galimybes siekti perspektyvą suteikiančio išsilavinimo. Privalome sutarti, kad ilgalaikiai švietimo tikslai neturėtų kisti dėl besikeičiančių vyriausybių ar pavienių politinių iniciatyvų, turime užtikrinti Lietuvos švietimo sistemos pokyčių nuoseklumą ir tęstinumą.

1. Užtikrinsime visiems vaikams prieinamą kokybišką ankstyvąjį ugdymą.

Sieksime, kad visi nepalankiomis sąlygomis augantys vaikai lankytų darželius. Vaiko pinigus, skiriamus socialinės rizikos šeimoms, susiesime su dalyvavimu ikimokykliniame ugdyme. Panaikinsime finansines paskatas nevesti vaiko į darželį. Šiam tikslui įgyvendinti bendradarbiausime su savivaldybėms, kad būtų užtikrintas vaikų atvykimas į ikimokyklinio ugdymo įstaigas ar steigiamos naujos grupės šalia namų, didinama ikimokyklinio ugdymo formų įvairovė.

Siūlysime ankstinti priešmokyklinį ugdymą ir sutarus su ekspertais bei švietimo bendruomene palaipsniui pereiti prie visuotinio ankstyvojo ugdymo bent nuo penkerių metų. Šiame etape ugdymas neturėtų būti suprantamas kaip formalus žinių įsisavinimas. Tai ugdymas per žaidimą, kūrybingumo, socialinių, kultūrinių kompetencijų stiprinimą. Šiuo laikotarpiu diagnozuojamos galimos mokymosi problemos ir ieškoma sprendimų. Sutarsime, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogams būtinas aukštasis išsilavinimas. Numatysime pakankamą pereinamąjį laikotarpį šiam tikslui pasiekti.

2. Sutarsime dėl vienodo ugdymo kokybės standarto visose Lietuvos mokyklose.

Standartas numatys ne tik ugdymo kokybės reikalavimus, neformalaus ugdymo prieinamumą, bet ir nubrėš pagrindinius mokyklų tinklo stiprinimo parametrus (mokytojo / mokinio santykis, jungtinių klasių panaikinimas, klasių komplektų skaičius, išlaidos administravimui ir kt.). Pagrindinis dėmesys – ugdymo kokybė ir vienodos galimybės kiekvienam vaikui. Remiantis šiuo standartu organizuosime mokyklų išorinį vertinimą ir skatinsime mokyklų savęs įsivertinimą, tarsimės su savivaldybėmis dėl geriausių sprendimų ir teiksime individualizuotą paramą mokykloms, kurių rezultatai yra nepakankami. Geriausius mokyklų vadovus pasitelksime padėti silpnesnėms mokykloms.

3. Įgyvendinsime valstybinę Tūkstantmečio gimnazijų programą.

Sieksime, kad visi Lietuvos vaikai, nepaisant gyvenamos vietos ir specialistų trūkumo, turėtų galimybę pasirengti profesinei veiklai ar studijoms aukštosiose mokyklose ir siekti sėkmingos karjeros. Todėl sieksime, kad visos rajonų savivaldybės turėtų bent vieną kokybiškai aprūpintą gimnaziją-daugiafunkcinį centrą. Tuose rajonuose, kur jau veikia panašaus tipo gimnazijos, jas stiprinsime ir gerinsime infrastruktūrą, ten, kur tokių galimybių nėra, statysime naujas.

Šioms gimnazijoms kelsime tikslą tapti pedagoginių ugdymo pokyčių Lietuvoje generatoriais ir katalizatoriais. Tūkstantmečio gimnazijos ir jų aprūpinimas bus organizuotas taip, kad šia infrastruktūra, neformaliomis veiklomis ir kitomis paslaugomis naudotųsi visos regiono mokyklos ir jų vaikai. Atranka į šias gimnazijas vykdoma nebus.

Šiose gimnazijose bus visa reikalinga šiuolaikinė švietimo infrastruktūra – STEAM laboratorijos, švietimo pagalbos specialistai, psichologai, specialieji pedagogai, logopedai. Gimnazijoje veiks bent viena tarptautinio bakalaureato klasė ir platus neformalaus ugdymo būrelių tinklas. Gimnazijos bus visiškai pritaikytos specialiųjų poreikių turintiems vaikams, vykdomas įtraukusis ugdymas.

Organizuosime mokinių ir klasių pavėžėjimą iš nutolusių vietovių, kuriose nėra galimybių užtikrinti kokybiško formalaus ar/ir neformalaus ugdymo. Sudarysime galimybes vaikams, kurių gyvenimo sąlygos sudėtingos ar atstumas iki tokios gimnazijos per didelis darbo dienomis gyventi bendrabutyje.

4. Įgyvendinsime valstybinę STEAM programą.

JAV, Airijos ir Nyderlandų pavyzdžiu parengsime ir įgyvendinsime valstybinę STEAM (gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, menų ir matematikos dalykų) programą. Pagal šią programą mokytojai bus rengiami universitetuose, kurie turi geriausius materialiuosius ir žmogiškuosius technologinių ir inžinerinių krypčių mokslų išteklius. Visose bendrojo ugdymo grandyse peržiūrėsime ugdymo turinį. Vystysime STEAM centrus regionuose, investuosime į inžinerijos ir technologijos mokslų laboratorijas mokyklose ir aukštojo mokslo institucijose. Be to, numatysime specialią programą gerindami visuomenės, o ypač švietimo sektoriaus darbuotojų skaitmeninį raštingumą, kad nepertrūkstamas nuotolinis mokymas taptų įprasta ugdymo proceso dalimi.

5. Rūpinsimės specialiųjų poreikių turinčiais vaikais.

Sudarysime galimybes šeimoms, kurios augina vaikus su negalia, pasirinkti, kokioje mokykloje – specialiojoje ar bendrojo lavinimo – mokysis jų atžala. Nuosekliai naikinsime Lietuvoje vis dar išliekančią ydingą praktiką žmones su negalia lavinti tik specializuotose įstaigose ar namuose, o ne bendrojo lavinimo mokyklose. Švietimo įstaigų fizinę aplinką pritaikysime mokiniams su specialiaisiais ugdymo poreikiais. Bendradarbiausime su savivaldybėmis siekdami užtikrinti, kad visose naujai statomose mokyklose būtų taikomi universalaus dizaino principai ir aplinka visiškai pritaikyta specialių poreikių turintiems vaikams. Siūlysime mokinio asistento pareigybę, siekdami ugdymo procese individualizuoti pagalbą mokiniams su negalia. Bendradarbiaudami su savivaldybėmis užtikrinsime adekvatų finansavimą ir aktualią metodinę pagalbą vaikų dienos centrams. Organizuosime konsultacijas vaikams, tėvams ir klasėms, parengiant juos priimti ir integruoti specialių poreikių turinčius vaikus.

6. Mokytojų padėtį keisime iš esmės – pedagogo ateities paketas 2025.

Keisime bendravimo su mokytojais ir mokyklomis kultūrą. Ji turi būti grįsta ne nuolatiniais reikalavimais, o pasitikėjimu ir sutarimu dėl tikslų, laisve kurti. Dirbsime kartu su savivaldybėmis ir mokyklomis, kad mokytojai turėtų sąlygas įgyvendinti savo tiesioginę misiją – ugdyti kūrybiškus, atsakingus, kritiškai mąstančius Lietuvos vaikus. Tam reikalingas adekvatus atlygis, parama mokytojui ugdymo procese, didesnės karjeros, tobulėjimo ir individualių sprendimų galimybės.

- Užtikrinsime stabiliai augantį atlygį, kuris sieks 130 proc. vidutinio darbo užmokesčio. Mokytojams užtikrinsime visą ugdymo procese būtiną paramą (pedagogai padėjėjai, specialieji pedagogai), kuri reikalinga įgyvendinti sėkmingą ugdymo procesą, mažinsime mokytojų administracinę naštą.

- Skatinsime mokytojų nuolatinį tobulėjimą, kad kiekvienam mokytojui kasmet būtų skiriama 1 vidutinio mėnesio darbo užmokesčio dydžio suma kaip tobulėjimo krepšelis, skirtas kvalifikacijai kelti. Skatinsime mokytojų mobilumą, sudarysime karjeros galimybes kitose švietimo srities įstaigose ir institucijose, įgyvendinsime mentorystės programas pradedantiesiems mokytojams ir mokytojams stažuotojams.

- Laikysimės nuostatos, kad pedagogui būtinas aukštasis universitetinis išsilavinimas ir magistro laipsnis. Įvertinę amžiaus apribojimus nuosekliai diegsime šį principą ir finansiškai skatinsime magistro laipsnį įgijusius mokytojus. Numatysime galimybę įteisinti neformaliu ir savišvietos būdu įgytas kompetencijas ir sudarysime sąlygas derinti darbą ir mokslus.

7. Vystysime edukologijos tyrimus.

Finansuosime nacionalinę mokslo programą edukologijos tyrimams vystyti. Valstybė teiks užsakymus reikalingiems švietimo tyrimams atlikti. Sutelksime mokslo centrų tyrimų potencialą, skatinsime bendradarbiavimą su Europos ir ypač Šiaurės valstybėmis.

8. Prioritetas – studijų kokybė.

Akcentuosime studijų kokybę, ne kiekybę, todėl didinsime finansavimą vienam studentui, taip sudarydami galimybę aukštosioms mokykloms stiprinti studijų kokybę ir didinti akademinių darbuotojų darbo užmokestį. Peržiūrėsime studijų krepšelio sandarą ir pamažu pereisime nuo krepšelio finansavimo link sutarčių sudarymo dėl specialistų rengimo studijų kryptyse, kurių pagrindas – studijas baigiančių absolventų kompetencijos lygis. Laikysimės nuostatos, kad visos mokslo ir studijų sritys yra svarbios kuriant valstybės gerovę, todėl planuojant absolventų skaičių, remsimės ne tik rinkos poreikiais, bet ir valstybės gerovės stiprinimo tikslais.

9. Stiprinsime mokslo centrų Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje konkurencingumą.

Sieksime, kad bent vienas Lietuvos universitetas patektų į QS reitingo 200-uką. Suformuosime siektinų tikslų ir finansavimo paketą, reikalingą šiam tikslui pasiekti. Universitetams keliamus tikslus pirmiausia siesime su mokslo rodikliais, tokiais kaip pajamos iš MTEP, doktorantų skaičius, citavimo indeksas, tarptautinių tyrėjų skaičius ir kt. Universitetų finansavimo sistema bus paremta mokslo ir studijų rezultatais.

Mokslo centruose sukursime MTEPI bazę (verslo akseleratoriai, parama produktams sukurti ir komercializacijai, prototipavimo laboratorijos), kuri apimtų ne tik taikomuosius tyrimus, bet ir naujų medžiagų, prototipų kūrimą, išbandymą ir testavimą. Siekiant sukurti vientisą ir nuoseklią mokslo pavertimo naujais produktais sistemą, stiprinsime antreprenerystės pajėgumus mokslo centruose (technologijų perdavimas, komercializacija), skatinsime glaudų bendradarbiavimą tarp aukštojo mokslo, verslo, savivaldos ir nevyriausybinio sektoriaus.

Didinsime mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimą ir sumažinsime biurokratinę naštą vykdyti mokslinius projektus, teikiant paraiškas

konkursams ir atsiskaitant už projektų rezultatus. Lietuvoje bus palankiausios sąlygos talentams vykdyti mokslinę veiklą. Įgyvendinsime programą, kuria į universitetus Lietuvai prioritetinėse mokslo srityse pritrauksime aukšto lygio, pasaulyje pripažintų mokslininkų grupes. Pasaulyje pripažintiems Lietuvos mokslo lyderiams ir tarptautinėms mokslininkų grupėms padidinsime finansavimą, ypatingą dėmesį skirdami prioritetinėms Lietuvos pramonės sritims. Tokioms grupėms finansavimą užtikrinsime ne trumpesniam kaip septynerių metų laikotarpiui. Lygiagrečiai didinsime paskatas studijuoti doktorantūroje.

10. Mažinsime kultūrinę atskirtį tarp didžiųjų miestų ir regionų.

Ypatingą dėmesį skirsime visų visuomenės grupių regionuose kultūrinei edukacijai. Norint, kad Lietuvos visuomenė išliktų jautri mūsų šalies kultūriniam palikimui, domėtųsi šiuolaikine kūryba, būtų reikli kultūros turinio kokybei, atspari ir pilietiška, neužtenka tik didinti kultūros paslaugų pasiūlą regionuose, reikia kultūrinio gyventojų proveržio juos įtraukiant, sudominant gyvu bendravimu su kūrėjais, menininkais, taip pat skatinant pačius kurti ir dalyvauti kūrybiniuose procesuose.

- Daugiau kultūros švietime ir ugdyme. Skatinsime regionų kultūros įstaigų bendradarbiavimą su švietimo įstaigomis ir švietimo srities ekspertais, siekiant rasti tinkamiausius būdus, kad kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų galimybes ugdyti savo kūrybiškumą, atrasti įvairias meno rūšis, gauti profesionalią pagalbą plečiant kultūrinį pažinimą bei įgūdžius. Kursime sąlygas išvažiuojamosioms ir nuotolinėms meno pamokoms. Dalis meno pamokų bus organizuojama mokiniams lankantis ir pagal galimybes dalyvaujant kultūros ir meno institucijų renginiuose savame ir kituose Lietuvos regionuose, tam tikslui pritaikysime ir nuotolinio mokymosi priemones. Meno dalykų pamokos taps kūrybiškumo laboratorijomis, kuriose susijungs skirtingos disciplinos, moksleiviai turės galimybę praktiškai prisiliesti prie kūrybinių veiklų.

- Kvalifikuoti ir motyvuoti specialistai šalies regionuose. Didelį dėmesį skirsime kultūros ir menų dalykų mokytojų dalykinėms kompetencijoms kelti. Bendradarbiaudami su savivaldybėmis ieškosime efektyvių sprendimų išlaikant esamus kultūros edukatorius regionų kultūros įstaigose ir pritraukiant jaunus specialistus, kultūros vadybininkus ir meno kūrėjus. Tuo tikslu steigsime metines prestižines stipendijas jauniesiems kūrėjams ir kultūros vadybininkams, skirtas kurti ir dirbti regionuose. Sudarysime tinkamas gyvenimo sąlygas stipendijų gavėjams ir suteiksime priemones, reikalingas kultūros projektams įgyvendinti, kūrybinėms veikoms su įvairiomis amžiaus grupėmis. Inicijuosime regionuose dirbantiems kultūros sektoriaus darbuotojams skirtas programas kvalifikacijai kelti ir naujiems įgūdžiams įgyti.

• Inovatyvios programos užtikrins kultūros prieinamumą. Sieksime, kad profesionalūs meno kūriniai pasiektų Lietuvos žmones nepriklausomai nuo jų socialinės padėties ir ekonominių galimybių. Tai įgyvendinsime per fizinį kultūros programų mobilumą ir skatinsime virtualaus kultūros turinio sklaidą. Paleisime po Lietuvą riedėti Kultūros autobusą, su didžiųjų miestų kultūra sujungsiantį atokiausius mūsų šalies kampelius. Sieksime, kad miestų ir rajonų bibliotekos būtų aprūpintos naujausiais literatūros kūriniais, jose vyktų įvairūs bendruomenių švietimo renginiai. Gerinsime kino produkcijos prieinamumo sąlygas savivaldybėse – pritaikysime esamą infrastruktūrą ir suteiksime reikiamus technologinius sprendimus. Šiose erdvėse rodysime Lietuvos ir Europos kiną, įgyvendinsime įvairius edukacinius kino projektus. Lietuvos kultūros tarybą skatinsime plėsti regioninei kultūros atskirčiai mažinti skiriamų ilgalaikių programų spektrą.

COVID-19
PRIORITETAI

MIŠRUSIS UGDYMAS JUNGIANTIS SKAITMENINES GALIMYBES IR BENDRAVIMĄ KLASĖJE

Nuotolinis mokymas(-is) sudaro galimybes mokymosi procese pasitelkti neribotas skaitmeninės erdvės galimybes, emigrantų vaikams padėti lengviau integruotis ir išsaugoti ryšį su tėvyne, ugdyti mokinių savarankiškumą. Taip pat akivaizdu, kad nuotolinis mokymas(-is) sukuria prielaidas atviram ir kokybiškam ugdymo turiniui, prie kurio turėtų prieigą kiekvienas šalies mokinys ir (ar) mokytojas.

Susidoroti su iššūkiais ir įtvirtinti nuotolinį mokymą(-si) nepakanka pavienių iniciatyvų, būtina sutelkti žmogiškuosius ir finansinius švietimo srities išteklius ir padėti mokytojams, mokiniams, jų tėvams. Labai svarbi yra ŠMSM lyderystė, efektyvus proceso koordinavimas ir valdymas, tarp ministerijos ir savivaldybių aiškiai pasidalytos atsakomybės. Savivaldybės ir mokyklos privalo turėti ne tik konkrečias gaires, bet ir įrankius, matyti ilgalaikę perspektyvą.

Susiklosčiusi situacija leidžia kitu kampu pažiūrėti į bendrojo ugdymo organizavimą. Krizinio laikotarpio patirtis yra pagrindas modernizuoti švietimo sistemą ir vystyti tolesnius Lietuvos švietimo procesus. Todėl turime užtikrinti, kad šiuolaikiniai mokymo(-si) metodai taptų neatsiejama bendrojo ugdymo sistemos dalimi.

Svarbūs darbai, vertinant ilgalaikę Lietuvos bendrojo ugdymo perspektyvą:

1. Naujausių edukacinių technologijų įtvirtinimas – mišrusis mokymasis.

Užtikrinsime, kad ir pasibaigus krizei naujausios edukacinės technologijos išliktų neatsiejama bendrojo ugdymo dalimi. Mokyklose įtvirtinsime mišrųjį mokymąsi, kuris apjungia tradicinį mokymąsi klasėse su skaitmenine mokomąją medžiaga ir internetinėmis sąveikos galimybėmis.

2. Skaitmeninio ugdymo turinio parengimas ir prieinamumas.

Parengsime atviras nacionalinio bendrojo ugdymo programas ir jų vykdymo nuotoliniu būdu metodikas (pamokų scenarijus, užduotis, vertinimo strategijas). Sukursime vieningą Nacionalinės švietimo agentūros administruojamą platformą, kur ugdymo veiklos ir metodikos bus patogiai prieinamos visiems mokytojams ir mokiniams.

3. Visuotiniai skaitmeniniai sprendimai.

Parengsime ir įgyvendinsime visuotinius skaitmeninius sprendimus (mokyklų specialistų konsultacijoms, komunikacijai su tėvais), kad esant kitai krizinei situacijai, ne tik mokymas(-is), bet ir komunikavimas, kitos mokyklos veiklos sklandžiai vyktų nuotoliniu būdu.

4. Technologinių sprendimų mokykloms paketas ir pakankami pajėgumai.

Parengsime ir siūlysime mokykloms konkrečius paprastus ir patogius naudoti technologinių sprendimų derinius (išteklių talpyklos, komunikacinės priemonės, vaizdo konferencijų įrankiai). Nacionaliniu mastu siūlysime technologinį sprendimą mokyklų pamokų vaizdo įrašų medžiagai talpinti.

Centralizuotai užtikrinsime reikalingus kompiuterinius ir tinklo pajėgumus tiek el. dienynams, tiek LITNET, tiek LIEDM teikiamoms MOODLE palaikymo paslaugoms ir alternatyvioms, vartotojams draugiškoms platformoms.

Užtikrinsime, kad visos mokymo(-si) platformos būtų suderintos, kad mokiniai prisijungtų ir prie kitų mokyklų medžiagos, o mokytojai laisvai ir patogiai dalytųsi skaitmeninio ugdymo sprendimais.

5. Paslaugų mokykloms ir mokytojams paketas.

Centralizuotai teiksime pagalbą ir užtikrinsime reikalingus finansinius išteklius visoms Lietuvos mokykloms diegiant nuotolinio mokymosi aplinkas. Pasitelkę universitetų nuotolinio mokymo(-si) specialistus, mokytojus ir mokyklų vadovus, mokyklų informacinių technologijų koordinatorius, kurie sėkmingai paleido analogiškus procesus savo mokyklose, konsultuosime ir spręsime konkrečių mokyklų nuotolinio mokymo(-si) problemas.

6. Tikslinė pagalba vaikams iš socialiai pažeidžiamų šeimų.

Sudarysime visas galimybes vaikams iš socialiai pažeidžiamų šeimų lygiaverčiai mokytis nuotoliniu būdu ir sulaukti tikslingos individualizuotos pagalbos iš psichologo, socialinio darbuotojo konsultacijų vaikui ir šeimai, gauti visas technines priemones ir pilnavertį maitinimą.

7. Nacionalinė taikomųjų tyrimų programa.

Finansuosime specialią taikomųjų tyrimų programą, kuri skatintų ieškoti pažangiausių ugdymo sprendimų ir instrumentų, analizuotų ir teiktų siūlymus dėl mokinių įsitraukimo, psichologinės savijautos ir pasirengimo skaitmeniniam ugdymo procesui (įskaitant virtualioje erdvėje gresiančias patyčias).

Pasitelksime mokslininkų pagalbą pritaikyti ugdymo procesui dirbtiniu intelektu paremtas edukacines technologijas, kurios padės individualizuoti nuotolinį mokymą(-si) ir pritaikyti programas prie kiekvieno vaiko gebėjimų ir interesų.

8. Mokytojų skaitmeninio raštingumo stiprinimas.

Šalies mastu įgyvendinsime nacionalinę programą, stiprindami mokytojų skaitmeninį raštingumą ir skaitmeninį dalykinio ugdymo turinio rengimą. Tarsimės dėl mokytojui būtinų technologinio raštingumo pagrindų. Stiprinsime mokytojų pasirengimą dirbti kritinėmis ir neįprastomis situacijomis. Tobulinsime anglų kalbos lygį, kad mokytojai pasinaudotų atviru užsienio šalių skaitmeniniu dalykiniu turiniu. Šiems tikslams numatysime ir ES struktūrinių fondų finansavimą.

9. Ankstesnis vaikų skaitmeninis ugdymas.

Stiprinsime ir ankstinsime skaitmeninio raštingumo ir skaitmeninio mąstymo (angl. computational thinking) kompetencijų ugdymą, jį pradėsime mokyti dar darželiuose. Atnaujinant bendrojo ugdymo programas, ypatingą dėmesį siūlysime teikti skaitmeniniam ugdymui.

Sprendimai ŠMSM koordinavimui ir lyderystei sustiprinti:

1. Nuotolinio ugdymo ambasadorius.

Paskirsime už nuotolinio ugdymo proceso koordinavimą visoje šalyje atsakingą kompetentingą asmenį, kuris užtikrintų veiksmų suderinamumą ir taupomus išteklius, gebėtų atsakyti į savivaldybių, mokyklų ir mokytojų keliamus klausimus.

2. Aiškios atsakomybės ir koordinacija

Peržiūrėsime atsakomybių tarp savivaldybių ir ministerijos, jai pavaldžių įstaigų pasidalijimą, veiklos suderinamumą ir koordinaciją. Mokyklos ir mokytojai žinos, kokios pagalbos ir kur kreiptis. Pasitelksime pedagogų rengimo ir savivaldybių švietimo centrus, siekdami įgyvendinti reikalingus pokyčius ir užtikrinti tinkamą koordinaciją.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Visi socialinės rizikos šeimose gyvenantys vaikai lankys ikimokyklinio ugdymo įstaigas.	
Lėšų suma, tenkanti vienam universiteto studentui, padidės bent 30 proc.	
Gyventojų, kurie patys aktyviai dalyvauja kultūrinėse veiklose, padidės iki 30 proc.	Šiandien – 22,5 proc.

SKAITYTI PLAČIAU: ŠVIETIMO POLITIKA → tslkd2020.lt

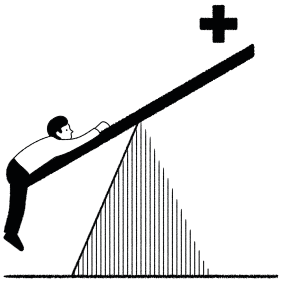

NESUBALANSUOTA SVEIKATOS APSAUGOS SISTEMA

Mums svarbu, kad žmogaus sveikatingumas būtų ne tik kiekvieno asmeninis, bet ir visos visuomenės reikalas. Susirgęs žmogus neturėtų kelis mėnesius ar net metus laukti vizito pas specialistą arba bijoti, kad ištikus nelaimei greitoji pagalba neatvyks iki jo gyvenamosios vietos, neturėtų jaudintis, kad pats neišgalės susimokėti už reikiamus vaistus. Kokybiškos sveikatos paslaugos turi būti lengvai pasiekiamos visiems miestų, rajonų ir net atokių kaimų gyventojams. Reikalinga stipri, kuo arčiau žmogaus esanti pirminė sveikatos apsaugos grandis, kuri operatyviai diagnozuotų ir gydytų ankstyvosios stadijos ligas, neleisdama susirgimams įsisenėti, kai lėtinė liga virsta rimta sveikatos problema. Būtina kuo plačiau pasitelkti naujausias IT technologijas, telemediciną ir skatinti inovacijas, siekiant gerinti sveiktos paslaugų kokybę ir prieinamumą.

Vienas didžiausių sveikatos iššūkių Lietuvoje – didžiulis gyventojų sergamumas širdies, kraujagyslių ir onkologinėmis ligomis. Mirtingumas nuo šių ligų Lietuvoje gerokai viršija Europos Sąjungos vidurkį. Labai svarbu atkreipti dėmesį į sveiko gyvenimo trukmės rodiklius, ypač vyrų. Sumažėjus išvengiamų mirčių skaičiui, gerėtų ir demografiniai rodikliai. Gydytojai ir medicinos darbuotojai – toji grandis, kuriai reikalingas ypatingas mūsų dėmesys ir rūpestis. Būtina, kad kasdieniame sveikatos priežiūros specialistų darbe išnyktų šiuo metu tvyranti patikrinimų ir bausmių baimė. Sveikatos sistemą turime organizuoti taip, kad ji ne trukdytų, o sudarytų geriausias sąlygas mūsų medikams dirbti, kad juos kuo mažiau ribotų įvairiausi biurokratiniai reikalavimai. Būtina teisinga, motyvuojanti atlygio sistema ir adekvačios darbo sąlygos.

COVID-19 tik išryškino įsisenėjusias mūsų sveikatos sistemos problemas ir parodė, kaip svarbu, kad visos grandys veiktų darniai ir efektyviai. Krizė patvirtino, kad sveikatos apsaugos sistema nepasiruošusi įveikti panašaus pobūdžio krizes – trūksta savalaikių, pagrįstų politinių sprendimų, bendradarbiavimo su sveikatos įstaigomis, nėra parengtų panašaus pobūdžio krizių sprendimų algoritmų, prastai organizuojama logistika. Dėl šių priežasčių medikai ir gydymo įstaigos laiku nebuvo aprūpinti būtiniausiomis medicininėmis ir apsaugos priemonėmis.

Mus užklupusi pandemija ragina daug rimčiau susirūpinti ir mūsų emocine sveikata. Iki šiol šiai sveikatos sričiai buvo skiriama per mažai dėmesio, nors būtent psichologinė žmogaus savijauta ir saugumas yra svarbiausi kokybiško gyvenimo veiksniai, tiesiogiai lemiantys visas kitas gyvenimo sritis – šeimos santykius, profesinę veiklą, ryšius su aplinkiniais. Psichikos sutrikimams spręsti vis dar taikome neproporcingai daug medikamentinio ir stacionaraus gydymo, šių problemų turintys žmonės susiduria su neigiamu, stigmatizuotu mūsų visuomenės požiūriu. Atokiuose rajonuose ir kaimuose gyvenantys žmonės beveik neturi galimybių sulaukti profesionalios psichologų pagalbos.

Kol kas beveik nesvarstėme, su kokiomis pasekmėmis psichinei sveikatai susidurs pavieniai žmonės ar šeimos, išgyvenančios ilgalaikę socialinę izoliaciją, emocinį stresą bijant netekti artimųjų ar darbo. Nežinome, kaip visos šios patirtys atsilieps ilgalaikei visos visuomenės savijautai. Manome, kad būtinos konkrečios priemonės šiai situacijai spręsti, o jas planuoti privalu jau dabar.

1. Įgalinsime pirminę sveikatos apsaugos grandį – šeimos gydytojus.

Atsisakysime dalies šiuo metu šeimos gydytojams taikomų nereikalingų biurokratinių suvaržymų ir nurodymų. Stiprinsime šeimos gydytojų savarankiškumą ir didinsime jų padėjėjų skaičių, kad dalį biurokratinio darbo perimtų gydytojo komandos nariai. Su asmens sveikatos priežiūra nesusijusias profilaktines veiklas perduosime kitoms įstaigoms, kaip antai savivaldybių visuomenės sveikatos biurams (alkoholio, rūkymo, sveikos gyvensenos programos), kartu aiškiai nustatydami jų atsakomybes.

Sudarysime sąlygas šeimos gydytojui kartu su pacientu spręsti, kokį vaistą paskirti ir kiek laiko jį vartoti, kada konsultuotis su specialistu. Siekdami, kad sprendimą priimtų pats gydytojas, Sveikatos apsaugos ministerijai siūlysime peržiūrėti kai kuriuos ligų diagnostikos ir gydymo aprašus, kurie įpareigoja šeimos gydytoją nukreipti pacientą pas specialistą.

Peržiūrėsime apmokėjimo už sveikatos priežiūros paslaugas principus, siekdami tolygaus analogiškų paslaugų apmokėjimo, gydytojų bendradarbiavimo skatinimo.

2. Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas atlieps mūsų žmonių poreikius.

Valstybių, kuriose daug ilgaamžių, patirtis rodo, kad visuomenei senstant, reikia daugiau stacionarių lovų. Dabartinė krizė patvirtino, kaip svarbu visos Lietuvos mastu turėti gerai veikiančias ligonines. Todėl ne uždarinėsime, o perprofiliuosime rajonines ligonines – plėsime globos, slaugos, palaikomojo gydymo, terapijos, psichosomatines ir priklausomybių ligų gydymo paslaugas. Optimaliam tinklui sukurti pirmiausia įvertinsime paslaugų poreikio pasiskirstymo šalyje dinamiką ir perspektyvas. Šeimos gydytojų vaidmens sustiprinimas taipogi leis užtikrinti, kad šalies gyventojai neliks be prieinamos medicininės pagalbos.

Apibrėšime mažos ligoninės statusą, numatysime jos perspektyvą ir vystysime terapijos, slaugos, dienos chirurgijos, skubios pagalbos (su dienos stebėjimo galimybe) funkcijas, taip pat plėsime telemediciną, kad gydytojai pacientus konsultuotų nuotoliniu būdu. Formuosime stabilų ligoninių personalą, sudarysime tinkamas ir patrauklias darbo sąlygas.

3. Ilginsime gyvenimo trukmę, stiprindami kritinių ligų prevenciją ir ankstyvą diagnostiką.

Mirtingumas nuo kritinių, širdies, kraujagyslių ir onkologinių ligų labai priklauso nuo žmonių ir specialistų gebėjimo laiku aptikti ir identifikuoti grėsmes. Užtikrinsime ankstyvą vėžio ir širdies ligų diagnostiką bei gydymą: plėsime prevencinių programų skaičių, stiprinsime jų kokybę ir finansavimą ne tik šalies centruose, bet ir regionuose. Peržiūrėsime ankstyvo širdies ir kraujagyslių ligų nustatymo programą ir į ją įtrauksime vyresnio amžiaus žmonių grupes.

Sukursime efektyviai veikiančią „žaliųjų koridorių“ sistemą, kai pacientui įtarus onkologinę ar širdies kraujagyslių ligą, uždegamas „žalias koridorius“, kad jam skubiai būtų atlikti tyrimai ir paskirtas gydymas, kuriems pirminės sveikatos priežiūros įstaigos neturi galimybių.
Sieksime greitai ir saugai aptarnauti ir gabenti ligonius tolygiau išdėstydami greitosios medicinos pagalbos punktus.

4. Gerinsime medicinos darbuotojų ir rezidentų darbo sąlygas.

- Sudarysime geriausias sąlygas mūsų medikams įgyvendinti savo tiesioginę misiją – gydyti ligonius.

- Numatysime ir įgyvendinsime ilgalaikį visų grandžių medicinos darbuotojų ir pagalbinio medicinos personalo darbo užmokesčio augimo planą.

- Sudarysime sąlygas medicinos personalui ir pagalbiniam medicinos personalui tobulinti kompetencijas.

- Bendradarbiaudami su savivaldybėmis finansiškai remsime regionuose dirbančius gydytojus, gydytojus rezidentus, mokėdami priedus prie atlyginimo, sudarydami palankias sąlygas būstui įsigyti.

- Gerinsime gydytojų rezidentų darbo sąlygas: optimizuosime darbo krūvį, pamažu didinsime atlyginimus.

- Didinsime įstaigų, kuriose rezidentai gali atlikti praktiką ir dirbti, skaičių. Šiam tikslui sukursime aiškią etapinių kompetencijų reglamentavimo sistemą.

5. Modernizuosime e-sveikatos sistemą, finansuosime nuotolines paslaugas, telemediciną.

Modernizuosime Elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacinę sistemą (ESPBI IS, toliau – e-sveikata), imsimės priemonių, kad sistema sąveikautų su kitomis sveikatos įstaigose naudojamomis IT sistemomis ir veiktų „vieno langelio“ principu.

Užtikrinsime e-sveikatos integralumą su kitomis įstaigų naudojamomis elektroninėmis sistemomis ir kitomis valstybės institucijomis (Valstybine ligonių kasa, „Sodra“, kt.), kad nesidubliuotų pateikiama informacija. Didinsime techninius e-sveikatos sistemos pajėgumus ir tobulinsime jos architektūrą.

Glaudžiai bendradarbiausime su gydytojais (klinicistais), visas popierines formas siekdami konvertuoti į skaitmenines. Visi sprendimai, susiję su klinikine dokumentacija, bus priimami galvojant apie EPSBI informacinę sistemą.

Nustatysime aiškius e-sveikatos sistemos kokybinius kriterijus, kurie leistų matyti realią sistemos teikiamą naudą – sutaupytas lėšas, pacientų ir gydytojų sutaupytą laiką, sumažėjusią administracinę naštą.

E-sveikatos sistemą integruosime su paciento mobiliąja aplikacija, kurioje jis rastų visą su ligos istorija susijusią informaciją, rezervuotų vizito laiką, užsisakytų reikiamus receptus ir kt.

Dirbsime su ES partneriais siekdami, kad e-sveikatos sistema būtų sinchronizuota su kitų ES valstybių elektroninėmis sveikatos sistemomis, kad Lietuvos piliečiai su mūsų šalyje išrašytu receptu įsigytų reikiamų vaistų ir užsienyje.

Sukursime reikalingas teisines ir finansines prielaidas plėsti telemedicinos paslaugas. Nuotolinių būdu per e-platformą bus teikiamos gydytojų konsultacijos, atliekama pacientų stebėsena. Nuosekliai ir apgalvotai plėsime nuotolines konsultacijas, ten kur jos greičiau išspręs pacientų problemas. Nuotolines konsultacijas taikysime nuolat, ne tik karantino ar krizių laikotarpiu.

6. Užtikrinsime pasirengimą suvaldyti infekcijų protrūkius, įsteigsime superligoninę.

Didžiųjų miestų ir rajonų sveikatos įstaigas aprūpinsime asmens apsaugos priemonių ir būtinųjų priemonių rezervu (intensyvios terapijos lovos, plaučių ventiliatoriai, deguonies įvadai). Į gydytojų ir slaugos darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programą įtrauksime privalomą kursą, kaip suvaldyti infekcijas. Sveikatos įstaigų vadovams ir administracijai organizuosime mokymus krizių valdymo ir paslaugų kokybės užtikrinimo klausimais. Skatinsime įstaigas diegti tarptautinius valdymo ir paslaugų kokybės standartus.

Peržiūrėsime gydytojų infektologų ir epidemiologijos specialistų parengimo sistemą ir apimtis. Sieksime, kad tokių specialistų būtų rengiama atliepiant poreikius, miestų ir rajonų ligoninės teiktų kokybiškas infektologines paslaugas.

Įgyvendinsime Lietuvos superligoninės projektą – įkursime aukščiausią, ketvirtąjį biosaugumo lygmenį (BSL-4) atitinkantį infekcinių ligų centrą. Taip pasiruošime ateityje galimiems pandemijos atvejams ir sustiprinsime infekcinių ligų gydymo pajėgumus. Tokios ligoninės patalpose bus dirbama tik su specialiais apsauginiais skafandrais, oras įkvepiamas per specialias iš ventiliacinės sistemos atvestas žarnas. Tokiame infekcinių ligų centre kiekviena patalpa bus visiškai izoliuota nuo likusių, iš jos išeinantis oras filtruojamas per HEPA filtrus. Užtikrinsime aukščiausius biosaugumo reikalavimus atitinkančias pacientų transportavimo į šią ligoninę sąlygas. Garantuosime, kad ligoninė nestovėtų tuščia – bendradarbiaudami su šalies universitetais ir mokslo institutais, įgalinsime ją veikti kaip pažangų mokslinių tyrimų centrą su būtiniausia tyrimų infrastruktūra.

COVID-19
PRIORITETAI

GYVENTOJŲ EMOCINĖ SVEIKATA

Anot IHME tyrimo, jau daugelį metų viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios Lietuvoje prarandami potencialūs gyvenimo metai, yra prasta gyventojų psichinė sveikata, psichologinė būklė. Nors pastaruoju metu situacija gerėja, nuo Vakarų Europos valstybių vis dar pakankamai stipriai atsiliekame pagal skubiai prieinamą psichologinę ir psichiatrinę pagalbą.

Mus užklupusi COVID-19 krizė ragina dar rimčiau susirūpinti mūsų emocine sveikata. Iki šiol šiai sveikatos sričiai buvo skiriama minimaliai dėmesio, nors būtent psichologinis žmogaus saugumas ir savijauta yra svarbiausias gyvenimo kokybės veiksnys. Pasaulio sveikatos organizacija teigia, kad be įprastų simptomų – nerimo ir baimės – karantino metu išryškėjo ir kitų problemų: vienišumas, liūdesys, depresija, žalingas alkoholio ir narkotikų vartojimas, savęs žalojimas ir suicidinis elgesys. Todėl taip stipriai pažeistai bendruomenei itin svarbus psichikos sveikatos paslaugų pasiekiamumas, o šios srities specialistams turi būti sudarytos sąlygos efektyviai veikti priešakinėse pozicijose. Nuo to gali priklausyti, kaip greitai psichologiškai atsigausime mes, o tuo pačiu ims kilti ir valstybės ekonomika.

1. Šiuolaikiškai gydysime psichikos sutrikimus.

Pereisime nuo medikamentinio psichinės sveikatos sutrikimų gydymo prie ankstyvos psichikos sutrikimų diagnostikos ir prevencijos. Atsisakysime neveiksmingos ir sovietinius laikus menančios šiandieninės sistemos, kai psichikos sutrikimų klausimas paliekamas daugiausiai psichiatrijos ligoninių žiniai ir yra neproporcingai taikomas medikamentinis ir stacionarus gydymas.

Didelį dėmesį skirsime psichikos sutrikimų prevencijai, ankstyvajai psichikos sutrikimų diagnostikai, gydymo kokybei. Stiprinsime šeimos gydytojų kompetencijas anksti pastebėti psichikos sutrikimų simptomus ir laiku nukreipti pagalbai.

Bendradarbiaudami su emocinės sveikatos specialistais, gerinsime visuomenės gebėjimą atpažinti, suprasti ir tinkamai reikšti savo emocijas, identifikuoti ir suvokti savo ir artimųjų psichikos sveikatos sunkumus ir konstruktyviai juos spręsti, laiku kreiptis reikalingos pagalbos ir suteikti tinkamą bendruomeninį palaikymą.

2. Gerinsime psichikos sveikatos paslaugų prieinamumą.

Stiprinsime psichikos sveikatos centrų komandas, didinsime jų finansavimą. Steigsime priklausomybės ligų skyrius rajoninėse ligoninėse, nes penkių centrų didmiesčiuose jau nebepakanka. Priartinsime psichiatrijos pagalbą prie žmonių – reorganizuosime rajonų ligonines į psichosomatikos, somatopsichiatrijos (tai ypač aktualu senyvo amžiaus pacientams). Steigsime ir plėtosime alternatyvias hospitalizacijai paslaugas: atviro dialogo mobilias paslaugas, Soteria namus, krizių centrus.

Stiprinsime ir plėsime ambulatorines, dienos stacionaro, nemedikamentines psichikos sutrikimų gydymo paslaugas. Didinsime psichoterapijos, psichosocialinės reabilitacijos įkainius. Plėsime paslaugas nuo psichotropinių medžiagų, interneto priklausomiems paaugliams.

Parengsime psichiatrijos ligoninių, skyrių ir centrų modernizavimo programą, numatysime reikalingas valstybės ir ES lėšas. Remiantis kitų šalių patirtimi, sukursime ir finansuosime efektyvias psichikos sveikatos sutrikimų prevencines ir psichikos sveikatos programas.

3. Daugiau bendradarbiausime su seniūnijomis ir vietos bendruomenėmis.

Stiprinsime vietos bendruomenes ir seniūnijas, didinsime socialinių darbuotojų skaičių. Skatinsime bendruomeninę pagalbą rizikos šeimoms ir asmenims. Siekdami spręsti alkoholizmo problemą ne vien pasiūlos ribojimais, skatinsime prasmingo užimtumo, sporto plėtrą, ypač kaimo vietovėse. Stiprinsime dienos centrų veiklą, raginsime bendruomenes kurti „šiltus kambarius“, kurie spręstų vienišumo, socialinės atskirties problemas.

4. Regionuose stiprinsime specializuotus kompleksinės pagalbos centrus.

(COVID-19 problemoms spręsti). Specializuotų kompleksinės pagalbos centrų pagrindu regionuose (toliau – Regioniniai centrai) sutelksime esamas savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų pajėgas ir teiksime reikiamą pagalbą ir konsultacijas socialinės rizikos grupėje esantiems asmenims bei šeimoms, taip pat tiems žmonėms, kurie dirba padidintos rizikos sektoriuose, ir jų artimiesiems. Pagalba turėtų būti suteikiama visiems besikreipiantiems, kurie susidūrė su iššūkiais, susijusiais su dėl viruso pasikeitusiomis gyvenimo aplinkybėmis.

Regioninio centro veikla bus organizuojama tinkliniu principu, apjungiant esamų organizacijų pajėgas, tokių kaip savivaldybių psichikos centrai, savivaldybių TBK (Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo) specialistai ir nevyriausybinės organizacijos. Konsultacijos sprendžiant socialinius ir emocinius sunkumus vyktų nuotoliniu būdu – telefonu arba elektroninėmis priemonėmis. Ateityje, karantino sąlygoms švelnėjant, plėsime gyvas konsultacijas ir pagalbą. Aktualiais klausimais būtų parengtos ir informacinės platformos.

Numatysime, kad centruose būtų sudarytos galimybės gauti skubią informacinę pagalbą aktualiais socialiniais ir psichikos sveikatos klausimais, taip pat savalaikiškai ir anonimiškai gauti psichiatro, psichologo konsultacijas.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Vidutinė tikėtina vyrų sveiko gyvenimo trukmė pailgės iki 61 metų, moterų – iki 64 metų	Šiandien vyrų – 56,4, moterų – 59,8
Suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis padidės iki 65 proc.	Šiandien – 58 proc.
Savižudybių skaičius sumažės 20 proc.	Šiandien – 24,4 savižudybės 100 tūkst. gyventojų

SKAITYTI PLAČIAU: SVEIKATOS POLITIKA → tslkd2020.lt

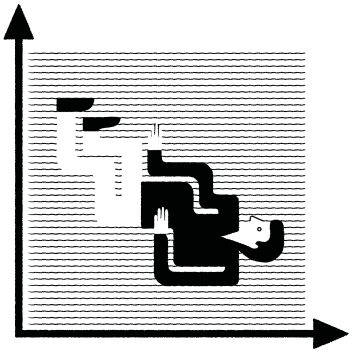

IŠSIKVĖPĘS EKONOMINIS MODELIS

Ekonomikos programoje siūlome priemones, padėsiančias pakeisti iki šiol pigia darbo jėga, žemomis technologijomis didžiąja dalimi tebegrindžiamą ekonomikos vystymosi modelį. Mums kyla vis didesnė rizika atsidurti vadinamuose „vidutinių pajamų spąstuose“, kai pragyvenimo lygio artėjimas prie ES vidurkio tiesiog sustos. Taip nutinka, kai atlyginimai sparčiai auga, o ekonomika nesugeba taip greitai persikelti ant aukštesnės pridėtinės vertės ar aukštesnio produktyvumo bėgių. Siekis išlaikyti tokio ekonominio modelio konkurencingumą gali kelti grėsmę nacionaliniams interesams: pastangos dirbtinai išlaikyti pigią darbo jėgą neleis darbo užmokesčiui natūraliai priartėti prie Vakarų Europos vidurkio ir tikėtis grįžtančių išvykusių bendrapiliečių.

Jeigu nesugebėsime pereiti prie aukštesnės pridėtinės vertės ar aukštesnio produktyvumo, dešimtmečio pabaigoje stebėsime ekonomikos stagnaciją – kaip Graikija ar Portugalija ilgam laikui įstrigsime ties 80–85 proc. BVP / capita lygiu, niekaip nepasiekdami turtingesnių ES šalių lygio. Tai atims žmonių viltį, kad Lietuva artės link geriausiai išsivysčiusių šalių gyvenimo ir paslaugų lygio standartų.

Reikia įvertinti ir tai, kad valdantieji šiuo sunkiu šaliai laikotarpiu, pūsdami valstybės išlaidų apimtis, neatsakingai dalydami vienkartines išmokas, įgyvendino ne vieną ekonomiškai neracionalų ir rizikingą sprendimą. Jų akivaizdoje valdantieji nesiėmė peržiūrėti biudžeto eilutes ir atnaujinti rodiklius, nors akivaizdu, kad formuojant 2020 m. biudžetą tiek išlaidų prognozės, tiek ekonomikos aplinka buvo smarkiai kitokia. Po įstojimo į eurozoną vyravusią nuolat mažėjusių palūkanų ir valstybės skolos santykio su BVP tendenciją keičia priešinga dinamika, kai per vienerius metus skolos santykis pablogės gana smarkiai ir sumažins besiformavusią erdvę geriau atremti būsimų nenumatytų krizių ir/arba demografijos spaudimą viešiesiems finansams.

Tuo pačiu ES sutarus dėl Ekonomikos gaivinimo fondo, kurio lėšų įsisavinimo periodas yra gana trumpas, ir naujos daugiametės ES perspektyvos susidarys kone paskutinė galimybė iš esmės spręsti fundamentalias ekonomikos ir viešųjų paslaugų problemas, kadangi ateities daugiametės perspektyvos, tikėtina, lems mažesnius išteklius Lietuvai tiek dėl jos išsivystymo lygio, tiek dėl poreikio dalį ES biudžeto skirti dabar prisiimamiems skoliniams įsipareigojimams grąžinti. Tad per trumpą laiką gaudami iš esmės rekordinį finansinių išteklių srautą ir elgdamiesi kaip įprastai – vėluodami, neturėdami aiškių prioritetų, planų ir projektų, o paskutinę minutę investuodami bet kur, kad tik „įsisavintume“, rizikuojame praleisti unikalią galimybę.

1. Koncentruosime resursus ir įtvirtinsime Lietuvą kaip bio- ir sveikatos technologijų centrą Europoje.

Siaurinsime sumanios specializacijos prioritetų skaičių ir valstybės paramą koncentruosime į bio- ir sveikatos technologijų, naujų medžiagų, informacinių technologijų sritis. Užtikrinsime, kad didelė valstybės lėšų, skirtų moksliniams tyrimams bei inovacijoms, dalis kasmet būtų nukreipta prioritetinėms sritims – užtikrinta reikalinga tyrimų ir inovacijų bazė, pritraukti ir sutelkti aukščiausio lygio žmogiškieji ištekliai. Prioritetinėse srityse formuosime kompetencijų klasterius.

Remiantis sėkmingai įgyvendinama Estijos e-Estonia strategija, kai riboti ištekliai buvo sukoncentruoti į proveržio šaką, strategiškai vystysime gyvybės ir sveikatos mokslus, sukursime Lietuvos, kaip pasaulinio bio- ir sveikatos technologijų centro, prekės ženklą – „Bio-Lithuania“. Aukščiausiu politiniu lygiu per ateinančius ketverius metus į Lietuvą pritrauksime pasaulinio masto gyvybės mokslų srityje dirbančias korporacijas, tokias kaip „Novo Nordisk“ ar „Bayer“. Tuo pačiu remsime ir skatinsime Lietuvoje jau veikiančių bio- ir sveikatos technologijų įmonių plėtrą ir skirsime finansavimą, į Lietuvą siekdami perkelti pasaulinio lygio paralelines laboratorijas.

2. Konsultuosimės su verslu prieš priimant verslo paramos sprendimus.

Apjungsime Lietuvos verslininkus ir kitas suinteresuotas puses į greitai reaguojantį, patariamąjį forumą, kurio tikslas – kelti verslui aktualius klausimus, teikti grįžtamąjį ryšį apie jau veikiančių priemonių efektyvumą, aptarti svarstomų priemonių pasiūlymus, prisidėti prie galimų ekonomikos scenarijų modeliavimo. Tai ypatingai aktualu krizinėse situacijose.

3. Įkursime 10 mlrd. apimties Lietuvos strateginių investicijų fondą (LSIF).

LSIF bus skirtas telkti viešojo ir privataus sektoriaus finansinius išteklius ir vykdyti investicijas į valstybės išskirtas prioritetines sritis. Fondas būtų finansuojamas Vyriausybės (biudžeto, Kelių direkcijos, Valstybės valdomų įmonių energetikos ir susisiekimo sektoriuose), Europos investicijų banko (EIB), Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (ERPB), Šiaurės investicijų banko (ŠIB) investicijomis. Šios būtų kreipiamos į prioritetinius valstybės projektus, tradicinės pramonės transformaciją (pagal „Industry 4.0“), smulkaus ir vidutinio verslo finansavimą. Šioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms būtų teikiamos finansinės paskatos (nuo 5000 Eur). Pagal šį mechanizmą smulkus ir vidutinis verslas galėtų gauti paskolas, lizingą, eksporto draudimą.

4. Investuosime į tradicinės pramonės technologinį atnaujinimą.

Diegsime geriausias „Industry 4.0“ praktikas tradicinėje pramonėje (automatizacija ir robotizacija), technologinio atsinaujinimo pagrindu didinant gamybos lankstumą, darbo našumą ir pridėtinę vertę, taip transformuosime šalies ekonomiką ir ją iškelsime į aukštos pridėtinės vertės lygį. Parengsime ir įgyvendinsime kryptingą ir asmens motyvaciją skatinančią perkvalifikavimo programą, kurios pagalba būtų pereinama iš neperspektyvių ekonomikos sektorių į aukštesnės pridėtinės vertės augančius sektorius.

Sudarysime palankiausias sąlygas grįžtančiai ES gamybai investuoti Lietuvoje („Strategic autonomy“ sektoriuose). Kursime gamybinę ir logistinę infrastruktūrą, pramonės parkus, plėsime laisvąsias ekonomines zonas, steigsime skatinamuosius paketus rengti inžinerijos srities talentus. Teiksime pagalbą regioniniams Lietuvos ekonomikos centrams priimti investicijas. Tam būtina aktyvi ekonominė diplomatija.

5. Vystysime startuolių akseleratorius šalies universitetuose, technologiniuose parkuose / LEZ.

Vystysime startuolių akseleratorius šalies universitetuose, taip pat nacionalinio masto akseleratorius, kuriems šiandien vis dar trūksta adekvataus valstybės dėmesio ir finansavimo. Ketiname sukurti tris stiprius ir gerai finansuojamus IT akseleratorius, kuriuose per metus projektus įgyvendintų per penkiasdešimt atrinktų komandų. Lygiagrečiai vystysime ir atskirus specializuotų mokslinių (biotechnologijos, fotonikos, mechatronikos ir kitų) startuolių veiklai skatinti skirtus akseleratorius.

Svarstysime galimybę prie MITA steigti fondą, kurio investicijas svarstytų ir prižiūrėtų iš didžiausių šalies startuolių atstovų sudaryta valdyba, kuri skirtų finansavimą aukštos rizikos aukštos rizikos idėjoms įgyvendinti.

6. Skirsime prioritetą žaliajai ekonomikai.

Sukursime finansines, administracines prielaidas LSIF investicijas nukreipti į žaliąsias inovacijas ir/ar perspektyviausius žaliosios ekonomikos segmentus, atsinaujinančios energijos technologijų plėtrą, beatliekinių technologijų pramonės procesus, energijos efektyvumo ar atsinaujinančios energijos naudojimą transporto sektoriuje, žemės ūkyje, viešuosiuose ir gyvenamuosiuose pastatuose; degalų, medžiagų išgavimo iš atliekų procesuose ir kt. Sudarysime patrauklias sąlygas verslui aktyviai veikti ir investuoti šioje perspektyvioje ekonomikos srityje.

7. Gerinsime sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui.

Atsisakysime perteklinio reguliavimo, inicijuosime pokyčius gerinant teisinę bazę verslui steigti, sukursime smulkioms ir vidutinėms įmonėms patogią apskaitos ir mokesčių mokėjimo platformą. Taikysime vieno langelio principą įmonėms kreipiantis finansavimo iš ES ar nacionalinių fondų.

Dėl nuoseklios ir racionalios smulkaus ir vidutinio verslo mokesčių politikos, peržiūrėsime individualios veiklos ir mažosios bendrijos apmokestinimo reglamentavimą ir verslo liudijimų sistemą – sieksime, kad formų įvairovė nelemtų mokestinio arbitražo ir būtų užtikrinamas apmokestinimo horizontalus teisingumas: palyginamose sąlygose esantys subjektai turėti patirti ir palyginamą mokesčių naštą.

Įsteigsime „Pradedančio verslo krepšelį“, kurio pagrindu naujai besikuriančiam verslui per pirmuosius verslo gyvavimo metus būtų suteikiamos apmokamos profesionalios teisinės ir buhalterinės paslaugos, teikiamos rinkodaros, įmonės valdymo, finansinio raštingumo, derybų meno konsultacijos, galimybė dalyvauti su verslo plėtra susijusiuose mokymuose.

8. Įgyvendinsime 10-ies ekonominio augimo centrų programą.

Siekdami kaip galima geriau išnaudoti skirtingų Lietuvos miestų ir regionų ekonominį potencialą, įgyvendinsime trijų skirtingų pakopų ekonominio augimo centrų modelį. Valstybės paramą sutelksime į 10 perspektyviausių Lietuvos ekonominių židinių, kiekvienam iš jų numatydami atskirą augimo planą ir atitinkamą finansavimą (per subsidijas), jį susiedami su labai konkrečiais tikslais ir rezultatais. Pirmojo lygmens augimo centruose (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) numatyta būtina inovacijų kūrimo ekosistema, stiprūs universitetai ir mokslo, inovacijų institutai, startuolių inkubatoriai, talentų pritraukimo schemos. Antrojo (Šiauliai, Panevėžys) ir trečiojo lygmens – pramonės ekosistemos, tradicinės pramonės atsinaujinimo ir gamybinių kompanijų pritraukimo programos, inžinerinių pajėgumų užtikrinimas, efektyvaus darbo jėgos mobilumo užtikrinimas.

Bendradarbiaudami su savivaldybėmis užtikrinsime, kad aplink jas formuotųsi ir patogi gyventi ekosistema – kokybiškos viešosios paslaugos, galimybė nuomotis ar įsigyti būstą, perspektyvių mokyklų tinklas, patogus susisiekimas atvykstantiems iš kitų miestų.

9. Perorientuosime imigracijos politiką, siekdami pritraukti talentus ir susigrąžinti emigrantus.

Įgyvendinsime valstybės poreikius atitinkančią imigracijos programą, siekdami pritraukti aukštos kvalifikacijos darbo jėgą ir talentus. Diegsime efektyvias integracijos priemones, padedančias greičiau integruotis į Lietuvos visuomenę (lietuvių kalbos kursai, teisinė pagalba, mentorystė).

Stiprinsime Migracijos departamento veiklą, užtikrindami efektyvią migracijos kontrolę, daugiau dėmesio skirdami susigrąžinti mūsų šalies piliečius ir pritraukti talentus. Taip pat inicijuosime įkurti stiprų padalinį, greitai ir kokybiškai aptarnaujantį užsienio investuotojus, talentus ir akcininkus.

10. Užtikrinsime, kad profesinis mokymas atitiktų darbo rinkos reikalavimus.

Parengsime priemonę profesiniam mokymo turiniui – profesiniams standartams ir modulinėms profesinio mokymo programoms – atnaujinti ir suderinti su kintančiais darbo rinkos poreikiais, skaitmenizacija, 4.0 pramonės revoliucija, žiedinės ekonomikos plėtra ir žaliojo kurso tendencijomis. Remsime vietines, regionines ir nacionalines profesinio mokymo įstaigų ir socialinių partnerių iniciatyvas, skirtas didinti profesinio mokymo prieinamumą ir patrauklumą. Stiprinsime ankstyvąjį profesinį orientavimą mokyklose. Atsižvelgiant į aktualių studijų programų poreikį, profesines mokyklas aprūpinsime praktinio mokymo įranga, diegsime priemones, skatinančias moksleivius rinktis aktualias pramonei programas.

Skatinsime ir remsime aukštos kvalifikacijos profesijos mokytojų ir meistrų rengimą Lietuvos aukštosiose mokyklose, įmonėse ir organizacijose. Didinsime profesijos mokytojo ir meistro profesijos prestižą, skatinant jų darbo užmokesčio augimą, socialinių garantijų užtikrinimą ir augančias profesinės karjeros galimybes.

11. Suteiksime daugiau profesinių galimybių kiekvienam. Antro šanso programa.

Apjungsime Švietimo, mokslo ir sporto, Ekonomikos ir inovacijų, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų programas ir turimus išteklius, skirtus perkvalifikuoti ir parengti antros kvalifikacijos programas. Tarsimės su aukštosiomis ir profesinėmis mokyklomis, kad jos būtų pasirengusios teikti kokybiškas, rinkos poreikius atitinkančias paslaugas suaugusiųjų kvalifikacijai tobulinti ar naujai įgyti. Perkvalifikavimo užsakymą siesime su pramonės prioritetais augimo centruose. Savivaldybes skatinsime prisiimti moderatoriaus vaidmenį ir inicijuoti realiai veikiančias Užimtumo tarnybos, aukštųjų ir profesinių mokyklų, pramonės ir verslo bendradarbiavimo platformas, kurios pajėgtų suformuoti realų užsakymą darbuotojams perkvalifikuoti ar pritraukti.

COVID-19
PRIORITETAI

SKAIDRI IR ATSAKINGA BIUDŽETO POLITIKA

Šioje programoje nėra skambių pažadų mažinti visus ar atskirus mokesčius, sunešančius liūto dalį viešųjų pajamų. Nežadame nei „milijardo milijonui“, nei kitų skambiai užvadintų sprendimų, kadangi gerai žinome tokių sprendimų kainą – paplautus viešųjų finansų pamatus, dėl kurių neįmanoma net dabar tvariai finansuoti esamo įsipareigojimų modelio. Daug visuomenei labai svarbių sprendimų, kurių mastas turės tendenciją tik augti, tokių kaip integrali slauga namuose, yra finansuojami kaip projektai, kuriems numatytos ES lėšos, tokiu būdu nei užtikrinant, kad tenkinamas visas poreikis, nei turint tvarių alternatyvų tam laikui, kai lėšos baigsis. Ne viena viešojo sektoriaus sritis labai priklausoma nuo ES paramos, kuriamas turtas, kuriam išlaikyti nėra tvarių nacionalinių šaltinių.

Todėl svarbu sutarti, kad ES ir kitos paramos lėšos turi būti naudojamos projektams, kurie pasieks konkretų rezultatą (sukurs infrastruktūrą, priemones, kompetencijas), tačiau negali būti naudojamos nuolatinėms funkcijoms išlaikyti. Tam privalome užtikrinti nuolatinį ir tvarų pajamų iš mokesčių ir nemokestinių pajamų srautą.

Tad požiūris į mokesčių politiką negali būti atsietas nuo požiūrio į viešųjų paslaugų mastą. Nesame tie, kurie mano, kad šį mastą galima realistiškai mažinti, t. y. paslaugas privatizuoti. Nors nemenka dalis paslaugų jau dabar yra „privatizuota“, nes tėvai priversti masiškai pirkti korepetitorių paslaugas savo vaikams, o vaikai – slaugos paslaugas savo tėvams, tai atlikta neskaidriai ir be reikiamos visuomenės diskusijos.

Nors viešuosiuose sektoriuose esama neefektyvumo, neracionalių viešųjų pirkimų, investicijų, kurioms kaštų ir naudos analizė atlikta nekokybiškai, bet kokie sutaupymai šiose srityse turėtų būti grąžinami į tuos pačius sektorius paslaugų kokybei kelti. Esama ir tokių sričių, kur jokie sutaupymai tiesiog neįmanomi, o pagal lėšų, skiriamų šiai sričiai, santykį su BVP nuo ES vidurkio atsiliekame itin smarkiai (pvz., senatvės pensijos). Ateityje visuomenės senėjimas tik didins spaudimą viešiesiems finansams dėl tam tikrų paslaugų (sveikatos, slaugos, socialinių) poreikio augimą.

Manome, kad Lietuvos mokestinių pajamų santykis su BVP turėtų didėti bent 3–4 procentiniais punktais, kad būtų galima užtikrinti viešųjų paslaugų finansavimo tvarumą ir jo palyginamumą su ES vidurkiu ne tik lūkesčių, bet ir finansavimo požiūriu. Tuo pačiu suvokiame, kad nuolatinė mokesčių sistemos kaita kelia įtampą verslus ir kitokią veiklą planuojantiems subjektams, kenkia investicinei aplinkai.

Ligšiolinės mokesčių reformos vyko neturint holistinio požiūrio į viešuosius finansus ir būtinybę užtikrinti tvarų viešųjų paslaugų finansavimą. Buvo priimta ar pasiūlyta daug nelogiškų iniciatyvų, kad būtų nubausti specifiniai ekonomikos sektoriai (kaip antai bankų „viršpelnio“ mokestis, prekybos tinklų mokestis) ar dėl paukščiuko. Tarkim, gyventojų mokamas nekilnojamojo turto mokestis niekaip neatitinka pasaulinės tokio mokesčio praktikos ir visai negeneruoja pajamų, o transporto priemonių registracijos mokestis labai mažai susijęs su praktine automobilių tarša. Teigiamu sprendimu įvardytume darbo mokesčių pertvarką ir bazinės pensijos finansavimą bendraisiais mokesčiais. Tačiau nekeičiant pačių mokesčių (juos dar labiau mažinant), tai labiau aritmetinis veiksmas, nei būdas realiai sumažinti santykinį pensininkų skurdą.

Nors viešuosiuose sektoriuose esama neefektyvumo, neracionalių viešųjų pirkimų, investicijų, kurioms kaštų ir naudos analizė atlikta nekokybiškai, bet kokie sutaupymai šiose srityse turėtų būti grąžinami į tuos pačius sektorius paslaugų kokybei kelti. Esama ir tokių sričių, kur jokie sutaupymai tiesiog neįmanomi, o pagal lėšų, skiriamų šiai sričiai, santykį su BVP nuo ES vidurkio atsiliekame itin smarkiai (pvz., senatvės pensijos). Ateityje visuomenės senėjimas tik didins spaudimą viešiesiems finansams dėl tam tikrų paslaugų (sveikatos, slaugos, socialinių) poreikio augimą.

Manome, kad Lietuvos mokestinių pajamų santykis su BVP turėtų didėti bent 3–4 procentiniais punktais, kad būtų galima užtikrinti viešųjų paslaugų finansavimo tvarumą ir jo palyginamumą su ES vidurkiu ne tik lūkesčių, bet ir finansavimo požiūriu. Tuo pačiu suvokiame, kad nuolatinė mokesčių sistemos kaita kelia įtampą verslus ir kitokią veiklą planuojantiems subjektams, kenkia investicinei aplinkai.

Todėl mokesčių sistemos pertvarkymai bus rengiami laikantis šių principų:

1. Mažinti biudžetų priklausomybę nuo netiesioginių mokesčių (PVM, akcizas).

Pagal mokestinių pajamų struktūrą Lietuva pernelyg pasikliauja netiesioginiais mokesčiais, o nemenkos dalies jų net nesugeba surinkti. Ekonomikai mažiausiai žalingi mokestinių pajamų šaltiniai, tokie kaip turto mokesčiai, aplinkosaugos mokesčiai Lietuvoje kol kas yra vieni kukliausių, tad prioritetas turėtų būti teikiamas būtent jiems.

2. Mažinti lengvatas ir specialias sąlygas,

iškreipiančias apmokestinimo teisingumą, kuriančias mokestinį arbitražą, skatinančias šešėlį. Mokesčių kaštai, patiriami per negautas pajamas dėl įvairių lengvatų, turi būti vertinami kaštų ir naudos požiūriu taip pat, kaip biudžeto išlaidos.

3. Ilgainiui pereiti prie šeimos (namų ūkio) kaip pajamų mokesčio mokėtojo.

Toks principas leidžia taikliau išnaudoti pajamų mokestį socialinės politikos tikslais, užtikrinant, kad pajamų apmokestinimas atsižvelgia ne tik į pajamų dydį, bet ir turimus išlaikytinius.

4. Smulkiam verslui sudaryti realias galimybes mokėti PVM pagal kasos principą (gavus apmokėjimą).

Iki minimumo sumažinti avansinių mokesčių mokėjimų skaičių. Lietuvai įstojus į eurozoną ir skolintoms lėšoms kainuojant rekordiškai pigiai, valstybė neturi savo pinigų srautų valdymo kaštų perkelti verslui, ypač smulkiam ir vidutiniam, kurio galimybės skolintis yra prastesnės nei valstybės.

5. Suvienodinti mokesčių administratorių administravimo praktikas.

Siekti paties administravimo apjungimo pagal „vieno langelio principą“. Patirtis rodo, kad esami administravimo skirtumai, kai iš esmės tos pačios veiklos mokesčiai (pvz., individualios veiklos) institucijų administruojami skirtingai, kelia nuolatinę įtampą ir sunkumus mokesčių mokėtojams. Institucinis interesas negali būti aukštesnis už interesą teikti geriausią paslaugą piliečiui.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Verslo dalis moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai sudarys 0,6 proc. BVP	Šiandien – 0,39 proc.
Lietuvos darbo našumas padidės iki 85 proc. ES vidurkio.	Šiandien – 75 proc.
Aukštos technologinės vertės produkcijos dalis nuo visos Lietuvos gamybos produkcijos sudarys 7 proc.	Šiandien – 3,6 proc.

SKAITYTI PLAČIAU: INOVACIJŲ IR EKONOMIKOS POLITIKA → tslkd2020.lt

AUGANTIS NEDARBAS, GILĖJANTI SOCIALINĖ ATSKIRTIS IR DEMOGRAFINĖ ŽIEMA

Pasaulį ištikus COVID-19 krizei, daugelis šalių, norėdami suvaldyti virusą, ėmėsi griežtų izoliacijos priemonių. Šios, nors ir reikalingos saugant mūsų sveikatą, buvo negailestingos ekonomikai. Sudėtingiausia, kad neturint vakcinos ar kokybiško vaisto, neįmanoma pilnai susigrąžinti ankstesnį gyvenimo būdą. Dėl šios priežasties įvairiausių paslaugų teikimas arba visai sustojo, arba tapo labai apribotas, o gamyklose darbų apimtys smarkiai krito dėl sutrūkinėjusių tiekimo grandinių. Tai įpareigoja mus padėti ieškoti naujų galimybių šiuose sektoriuose dirbusiems ar tebedirbantiems žmonėms. Paslaugų skaitmenizavimas, nuotolinis teikimas ir žmonių kompetencijų pritaikymas pasikeitusiai situacijai yra tos sritys, kuriose privalome imtis iniciatyvos ir taip padėti kurti naujas arba išsaugoti esamas darbo vietas.

Karantino nulemta ekonominė stagnacija paaštrino ir kitas įsisenėjusias mūsų visuomenės problemas. Nemaža dalis Lietuvos žmonių susiduria su santykiniu skurdu (būsena, kai gyventojui per mėnesį tenka mažiau nei 50 proc. vidutinių šalies vartojimo išlaidų vienam gyventojui) – yra įsitvirtinusi didžiulė galimybių nelygybė. Santykinio skurdo statistika atskleidžia ištisas pamirštų žmonių grupes, kurioms ši rizika daug didesnė nei bendri Lietuvos rodikliai. Tai ne tik pensininkai, dėl menkų pensijų susiduriantys su santykiniu skurdu, bet ir neįgalieji, vieniši vaikus auginantys tėvai ir kitos grupės, kurių gerokai didesnį santykinį skurdą lemia tai, kad dažnai šie žmonės tiesiog išstumiami iš aktyvaus gyvenimo dėl viešųjų paslaugų ir infrastruktūros trūkumo.

Labai svarbu, kad socialinė politika ilguoju laikotarpiu nustotų orientuotis vien į įvairias išmokas ir nekurtų išlaikytinių mentaliteto. Tai tik stiprina elgesio skurdą – tokie žmonės praranda iniciatyvumą, kūrybiškumą, motyvaciją ką nors keisti. Veiksminga socialinė politika privalo stiprinti į sudėtingas situacijas patekusius žmones, taip pat naikinti visus atskirties pavidalus. Neabejojame, kad ištikus bėdai valstybės piniginė parama yra reikalinga, ypač netikėtai praradus darbą. Tačiau tai neturėtų būti pagrindinis pagalbos būdas ilguoju laikotarpiu. Tikroji pagalba žmogui – ne laikinai suteikti pašalpą, o jį išjudinti, paruošti ateičiai, grąžinti į visuomenę ir sustiprinti jo savivertę. Pagrindinė socialinės politikos kryptis – orientuotis į reikalingas paslaugas, o ne pratinti žmogų prie įvairių išmokų, kurios per menkos įgyti reikiamą paslaugą rinkoje.

Analizuojant ilgalaikes tendencijas, pastebime tam tikrus visuomenės pokyčius, kurie lieka politikos formuotojų dėmesio paraštėse. Prognozuojama, kad artimiausiais dešimtmečiais Europoje vyresnio amžiaus žmonių dalis, palyginti su visu gyventojų skaičiumi, labai padidės.

Jeigu šiuo metu tiek Lietuvoje, tiek vidutiniškai Europos Sąjungoje keturiems dirbantiesiems tenka vienas pensininkas, tai esant dabartinei tendencijai 2050 m. – vidutiniškai ES dviem dirbantiesiems teks vienas pensininkas, o Lietuvoje šis santykis bus pasiektas jau 2040 metais. Taigi didės našta

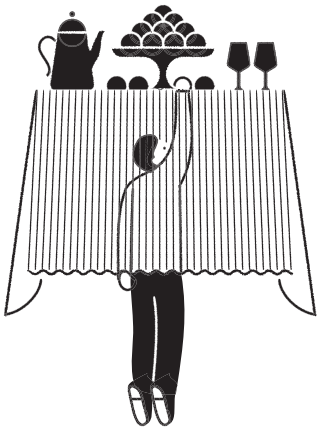

darbingo amžiaus žmonėms – jie turės padengti pensijoms skiriamas socialines išlaidas, kad senstanti visuomenė naudotųsi įvairiomis paslaugomis, kurių poreikis tik didės. Tai neišvengiamai verčia klausti, ar mūsų vaikai gyvens geriau nei jų tėvai?

Jei norime teigiamo atsakymo į šį klausimą, socialinė politika privalo užtikrinti, kad tėvai, nusprendę susilaukti vaikų, nesijaustų visomis prasmėmis, taip pat ir ekonomiškai, nesaugūs. Socialinės paramos sistema turi apsaugoti nuo santykinio skurdo rizikos, o kitos socialinės politikos priemonės įgalinti vyrus ir moteris derinti šeimos bei darbo įsipareigojimus. Be to, svarbu visomis išgalėmis mažinti „baudą už motinystę“, kai vaikų susilaukusi moteris mažiau uždirba, lėčiau kyla karjeros laiptais ar sukaupia mažesnę pensiją.

1. Individualizuosime ir skaitmenizuosime socialines paslaugas.

Pamažu pereisime nuo visiems vienodai teikiamų socialinių paslaugų prie individualizuotų, kurios atlieptų konkretaus individo ar žmonių grupių poreikius. Socialinis darbuotojas pagal nustatytą metodiką įvertins kiekvieno, kuriam reikalinga pagalba, individualią situaciją įvardys norimą rezultatą (pvz., įsidarbinimą) ir jį galinčias užtikrinti priemones (pvz., atkurti socialinius įgūdžius, užtikrinti psichologinę pagalbą ar transportą iki darbo vietos), suplanuos kompleksinį jų taikymą ir stebės siūlomų priemonių veiksmingumą. Lygiagrečiai spręsime socialinių darbuotojų trūkumo ir kvalifikacijos klausimą, sudarysime ir įgyvendinsime stabilaus darbo užmokesčio kėlimo planą socialiniams darbuotojams ir jų padėjėjams.

Unifikuosime ir skaitmenizuosime kitas valstybės ir savivaldybės teikiamas paslaugas, sujungsime duomenų bazes, kad prieiga prie duomenų elektroniniu būdu taptų patogesnė žmonėms.

Pertvarkysime neįgalumo nustatymo sistemą, skiriant paramą konkretaus asmens poreikiams. Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą (toliau NDNT) pertvarkysime į Įgalinimo tarnybą, taip teikiant pirmenybę paslaugoms, užtikrinančioms neįgaliųjų įgalinimą. Sieksime, kad vertinant žmogaus būklę jos nustatymo komisijoje būtų ne vien gydytojai, bet ir psichologas, socialinis darbuotojas, kitų sričių, svarbių žmogaus socialinei raidai, specialistai, būtų nustatinėjama ne tik fizinė žmogaus būklė, bet ir socialiniai poreikiai. Pertvarkyta tarnyba užtikrins kiekvieno individualaus asmens situacijos, poreikių ir aplinkos kliūčių kompleksinį įvertinimą, siekiant, kad žmogus taptų visaverčiu visuomenės nariu, t. y., kad jam pagal individualius poreikius būtų užtikrinamas integralios pagalbos prieinamumas ir sudaromos tinkamos sąlygos mokytis, dirbti visuomenėje kartu su visais. Svarstysime NDNT pavaldumo klausimą, įtraukiant Sveikatos apsaugos ministeriją.

2. Jaunoms šeimoms pasiūlysime galimybių paketą.

Sudarysime daugiau galimybių vaikus auginantiems tėvams grįžti į darbo rinką – plėsime ankstyvojo ugdymo įstaigų tinklą vaikams nuo vienų iki trejų metų. Stiprinsime švietimo įstaigų ugdymo kokybę ir prieinamumą, kad gera mokykla ir darželis būtų kuo arčiau namų. Tarsimės su savivaldybėmis dėl platesnio visos dienos mokyklos modelio įgyvendinimo ir lankstesnio darželių darbo grafiko (prailgintų grupių, lankstesnių darbo valandų). Tarsimės, kad savivaldybėms priklausančiuose darželiuose vietą vaikučiui prioriteto tvarka galėtų gauti ką tik po vaiko priežiūros atostogų įsidarbinusių, mokytis pradėjusių ar vienišų tėvų vaikai.

Derinant darbo ir šeimos įsipareigojimus, siūlysime, kad tėvams, auginantiems vieną 12 metų ir vyresnį vaiką, būtų suteikiama galimybė pasinaudoti mamadieniais ir tėvadieniais.

Ieškosime galimybių tartis su darbdaviais, kad būtų sudarytos lankstesnės darbo sąlygos vienišiems ar neįgalius vaikus auginantiems tėvams. Siūlysime mobiliadienius – galimybę tėvams per mėnesį vieną dieną dirbti nuotoliniu būdu (jei tai leidžia darbo pobūdis), kad būtų pavyktų daugiau laiko praleisti su vaikais.

Remiantis daugiavaikių šeimų modeliu, siekdami sumažinti socialinę atskirtį, šeimoms, kuriose vaikai auga tik su vienu iš tėvų, sudarysime palankesnes sąlygas būsto nuomai, vaikų būreliams. Vienišiems tėvams sudarysime sąlygas gauti valstybės paramą kuriant verslus, taikant perkvalifikavimo ir kitas užimtumo priemones.

Šeimoms, kuriose gimusiam ar augančiam vaikui buvo nustatytas neįgalumas, pasiūlysime visapusišką pagalbą, kad šeimos nariai tinkamai pasirengtų gyvenimui prižiūrint vaiką su negalia, gebėtų efektyviau derinti šeimą ir darbinę veiklą, nuosekliai dalyvautų kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime. Pagalbos paketas apims psichologo, socialinio darbuotojo, teisininko konsultacijas ir specialius mokymus, kaip organizuoti gyvenimą šeimoje, kurioje auga vaikas su negalia.

Šeimoms sudarysime palankias sąlygas gauti psichologinę pagalbą – skirsime papildomą finansavimą telefoninėms linijoms, kuriose teikiama psichologinė pagalba vaikus auginantiems tėvams ir konsultuojama su tėvyste ir motinyste susijusiais klausimais (pvz., vaiko priežiūra), kad jos prailgintų savo darbo valandas ir greičiau suteiktų kokybišką pagalbą. Bendradarbiaudami su nevyriausybinėmis organizacijomis, visose Lietuvos savivaldybėse plėsime šeimų klubus, kuriuose dalijamasi geraja patirtimi įvairiais vaikų auklėjimo, ugdymo klausimais, mokomasi turiningai leisti laisvalaikį.

3. Skatinsime sidabrinę ekonomiką, kad valstybė iš naujo atrastų ir įgalintų vyresnės kartos potencialą.

Peržiūrėsime saugos ir sveikatos darbe, darbo sąlygų, mokestinės aplinkos ir darbo laiko teisines nuostatas, kad vyresnio amžiaus žmonės noriai pasiliktų darbo rinkoje. Taip pat siūlysime panaikinti visas diskriminacines teisinio reguliavimo nuostatas vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu ir motyvuoti darbdavius nustatyti šių žmonių darbo santykius kolektyvinėse sutartyse.

Vyresnio amžiaus žmonėms pasiūlysime periodines karjeros konsultavimo paslaugas. Skatindami vyresnio amžiaus žmones persikvalifikuoti ar kelti kvalifikaciją, sukursime naują priemonę – senjoro tobulėjimo kuponus, ku-

riuos kiekvienas priešpensinio ir pensinio amžiaus asmuo galės panaudoti būtent tobulėti ar kvalifikacijai kelti.

Įgyvendinsime specialų senjorų verslumą skatinantį projektą, kurio metu senjorai sulauks pagalbos kurdami smulkaus ir vidutinio verslo planus, stiprindami IT gebėjimus, registruodami dokumentus ir finansuodami tokio verslo pradžią.

Taip pat kursime priemones „sidabrinės ekonomikos“ moksliniams tyrimams, patentams, prototipams kurti, verslo pradžiai ir plėtrai finansuoti.

Peržiūrėsime saugos ir sveikatos darbe, darbo sąlygų, mokestinės aplinkos ir darbo laiko teisines nuostatas, kad vyresnio amžiaus žmonės noriai pasiliktų darbo rinkoje. Taip pat siūlysime panaikinti visas diskriminacines teisinio reguliavimo nuostatas vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu ir motyvuoti darbdavius nustatyti šių žmonių darbo santykius kolektyvinėse sutartyse.

Vyresnio amžiaus žmonėms pasiūlysime periodines karjeros konsultavimo paslaugas. Skatindami vyresnio amžiaus žmones persikvalifikuoti ar kelti kvalifikaciją, sukursime naują priemonę – senjoro tobulėjimo kuponus, kuriuos kiekvienas priešpensinio ir pensinio amžiaus asmuo galės panaudoti būtent tobulėti ar kvalifikacijai kelti.

Įgyvendinsime specialų senjorų verslumą skatinantį projektą, kurio metu senjorai sulauks pagalbos kurdami smulkaus ir vidutinio verslo planus, stiprindami IT gebėjimus, registruodami dokumentus ir finansuodami tokio verslo pradžią. Taip pat kursime priemones „sidabrinės ekonomikos“ moksliniams tyrimams, patentams, prototipams kurti, verslo pradžiai ir plėtrai finansuoti.

4. Užtikrinsime pensijų sistemos stabilumą ir augančias senatvės socialinio draudimo pensijas.

Pensijų sistema (ypač papildomo savanoriško pensinio draudimo) nebegali būti nuolatinių eksperimentų objektu, nes nesiliaujančios reformos neskatina žmonių pasitikėti taip reikalinga socialine politika ir valstybe. Privataus pensijų kaupimo sistema privalo būti efektyvi, aiškiai reglamentuojama, pastovi, skaidri ir užtikrinanti, kad bus įgyvendinti teisėti lūkesčiai. Visomis priemonėmis didinsime gyventojų finansinį raštingumą, kad kiekvienas žmogus pats kokybiškai apsispręstų, kokį kaupimo būdą jam pasirinkti.

Pensijų indeksavimo įtvirtinimas įstatymu turėjo užtikrinti socialinio draudimo senatvės pensijų kaitos depolitizavimą, tačiau visiškai jo išvengti kol kas nepavyko, kadangi pensininkų ypač gaunančių mažiausias pensijas skurdas išlieka aktualia problema, o ir perspektyvoje esamas modelis gali pasirodyti netvarus socialiai. Problemą derėtų spręsti ne voliuntaristiškai kaitaliojant indeksavimo formulę, o peržiūrint pensijų struktūrą ir užtikrinant, kad bazinės pensija kuo labiau priartėtų prie minimalių vartojimo poreikių.

Vietoj našlių pensijų įvesime vienišų pensinio amžiaus asmenų pensijas, lygias 42 eurams per mėnesį. Dabar panašias išmokas (26 Eur) gauna tik pensinio amžiaus sulaukę našliai, tačiau niekada nesusituokę ar išsiskyrę pensininkai papildomos paspirties neturi. Todėl naują 42 eurų per mėnesį išmoką gautų visi pensinio amžiaus sulaukę našliai, vieniši nesusituokę ar išsiskyrę pensininkai.

5. Užtikrinsime tiesioginį ryšį tarp žmogaus mokamų įmokų ir gaunamų išmokų.

Didinsime pensijų sistemos skaidrumą ir stiprinsime ryšį tarp žmogaus mokamų įmokų ir vėliau gaunamų išmokų. Ilgesnis išdirbtas laikotarpis leis gauti didesnę senatvės pensiją. Sieksime visiško pensijų sistemos skaidrumo – asmuo elektroninių priemonių pagalba turi matyti prognozuojamą pensiją iš visų pensijų sistemos pakopų.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Gyventojų, susiduriančių su santykiniu skurdu, sumažės iki 17 proc.	Šiandien – 20,6 proc.
65 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis sumažės iki 25 proc.	Šiandien – 31,6 proc.
Neįgaliųjų skurdo rizikos lygis sumažės iki 30 proc.	Šiandien – 35 proc.

SKAITYTI PLAČIAU: **VIEŠOJO VALDYMO POLITIKA** → **tslkd2020.lt**

GRĖSMĖS VALSTYBINGUMUI

Prieš 30 metų iškovoję nepriklausomybę, turime padaryti viską, kad Lietuva daugiau niekada nebūtų okupuota. Tradiciniai kariniai iššūkiai šiandien niekur nedingo, be to, šalia jų atsiranda naujos kartos hibridinės grėsmės, kurios orientuotos ardyti mūsų visuomenę, išnaudoti jos silpnybes ir silpninti Lietuvos valstybingumą.

Grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui gali tapti ir įvairios pandemijos, tokios kaip COVID-19, jeigu Lietuva bus nepasirengusi šias grėsmes laiku identifikuoti ir efektyviai suvaldyti. Akivaizdu, kad mums trūksta žvalgybinių gebėjimų – tai įrodė faktas, kad šių metų vasario mėnesį paskelbtame „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime“ nebuvo identifikuota COVID-19 grėsmė.

Šių iššūkių kontekste sėkmingai kurti stiprią ir apsiginti pasiruošusią Lietuvą pavyks tik tada, jei mūsų visuomenė bus atspari naujos kartos hibridinėms grėsmėms ir propagandai, veiks vieninga ir efektyvi grėsmių ir rizikų valdymo sistema, Lietuva turės gerai aprūpintą ir gerbiamą kariuomenę, modernią ginkluotę, nepriklausomą energetikos sistemą.

Mums priešiškoms valstybėms nedviprasmiškai rodant agresijos apraiškas, Lietuvai tampa gyvybiškai svarbus tokių tarptautinių žaidėjų kaip NATO ar ES vaidmuo, todėl turime dėti visas pastangas, kad per artimiausius metus būtų sudarytos geriausios įmanomos sąlygos adekvačiai finansuoti gynybą ir plėsti infrastruktūrą, ir sulaukti mūsų sąjungininkų savitarpio pagalbos ginkluoto užpuolimo atveju. Mums svarbu, kad NATO sustiprintų savo atgrasymo pajėgumus visame rytiniame Aljanso flange.

Šalia stiprių konvencinių pajėgumų, NATO saugumo garantijų ir Lietuvos gynybos planų, mums reikia išsilavinusių, kūrybiškų, kritiškai mąstančių žmonių ir stiprių bendruomenių, kurios būtų pajėgios pasipriešinti išorės grėsmėms ir propagandai. Taip pat reikalinga pilietinio pasipriešinimo sistema ir koordinuotas žmonių tinklas, kurie būtų pasirengęs tiek partizaniniam karui, tiek nesmurtiniam pasipriešinimui.

1. Sinchronizuosime Lietuvos elektros sistemą su žemynine Europa.

Užtikrinsime, kad būtų įgyvendintos visos reikalingos prisijungimo prie Kontinentinės Europos tinklų (KET) techninės sąlygos ir kuo skubiau sinchronizuotasi su KET. Parengsime mūsų elektros energetikos sistemą, kad ji veiktų nepriklausomai. Pradėjus krauti branduolinį kurą į Astravo AE pirmąjį reaktorių, privalome pasitraukti iš BRELL sutarties ir įgyvendinti priemones, reikalingas apriboti elektros srautus iš Astravo AE, tokiu būdu užkertant galimybę jai naudotis Lietuvos elektros energetikos sistema.

2. Laikysimės absoliučios Astravo AE ekonominės blokados.

Principingai išlaikysime valstybės nuostatą, kad Astrave statoma branduolinė jėgainė negali būti eksploatuojama, jokiais būdais nepirksime elektros energijos iš Baltarusijos, jei ji pradėtų veikti. Užtikrinsime, kad nebūtų jokio tiesioginio bendradarbiavimo su Baltarusija jokiais branduolinės energetikos klausimais ir tokiu būdu neprisiimsime atsakomybės dėl Astravo AE nesaugumo rizikų.

3. Didinsime NATO kolektyvinės gynybos pajėgumus mūsų regione.

Lietuvos interesas – siekti, kad Aljanso struktūros būtų arčiau kylančių grėsmių ir NATO greitai reaguotų krizės atveju. Sieksime, kad NATO turėtų pastiprinimo strategiją, ypač kovodama su karinės izoliacijos priemonėmis Suvalkų koridoriuje ir Baltijos jūroje. Sieksime, kad NATO gynybos planai Baltijos šalims ir Lenkijai būtų nuolat atnaujinami, skatinsime greičiau priimti sprendimus, jei reikėtų keisti Aljanso ir NATO vadaviečių išdėstymą ir skirti daugiau dėmesio NATO rytiniam flangui. NATO oro policijos misija Baltijos šalyse turi tapti sudėtine oro gynybos dalimi. Oro gynyba užtikrintų, kad prireikus Baltijos šalis pasiektų sąjungininkų pagalba.

4. Padėsime augti Šaulių sąjungai ir skatinsime piliečius įsitraukti ginant valstybę.

Pasiūlysime paskatas gyventojams, savanoriškai nusprendusiems ginti mūsų valstybę. Užtikrinsime, kad Šaulių sąjungos nariais taptų įvairių sričių ekspertai, tai būtų kiekybiškai skaitlinga organizacija, kartu su profesionaliąja kariuomene ginanti Lietuvos teritoriją. Užtikrinsime, kad Krašto apsaugos ministerija Šaulių sąjungai teiktų didesnę metodinę pagalbą ir materialinį palaikymą. Šauliams ir kariams savanoriams sudarysime palankesnes sąlygas ginklams įsigyti. Tai pasikeitusios geopolitinės situacijos kontekste leistų operatyviau reaguoti į iškylančius iššūkius, kai reakcijos laikas tampa labai svarbiu veiksniu, atgrasančiu potencialų agresorių nuo karinės jėgos naudojimo šalies teritorijoje.

5. Įgyvendinsime vertybėmis grįstą geopolitiką.

Būsime ištikimi demokratijos vertybėmis ir sieksime jas įtvirtinti visoje euroatlantinėje erdvėje. Santykiuose su tokiomis valstybėmis kaip Kinija išlaikysime vertybinį stuburą. Vadovausimės demokratijos vertybėmis ir remsime žmogaus teisių ir demokratijos šalininkus Kinijoje, nepaisant, kad ši šalis yra svarbi mūsų prekybos partnerė ir didžiausia eksporto rinka Azijoje.

Lietuva neturi patekti į situaciją, kai Kinijos investicijos ir ekonominė priklausomybė ims veikti mūsų šalies politinius sprendimus. Griežtinsime investicijų į strategines ūkio šakas ir kritinę infrastruktūrą atitikties nacionaliniam saugumui vertinimą. Veikdami ES kursime vieningą Bendrijos požiūrį ir politiką santykiuose su Kinija.

6. Ugdysime visuomenės atsparumą propagandai ir kovosime prieš *Fake News.*

Telksime visuomenės iniciatyvas kovai su dezinformacija ir informacinėmis atakomis. Stiprinsime pilietinio ugdymo pamokas mokyklose, taip ugdydami kritinį visuomenės mąstymą. Priimsime įstatymų pakeitimus, leidžiančius mažinti Lietuvoje transliuojamos ir retransliuojamos rusiškos televizinės produkcijos kiekį ir labiau integruotis į europietišką informacinę erdvę. Plėsime Lietuvos radijo ir televizijos komisijos funkcijas, kad ji užkardytų Lietuvoje tautinę nesantaiką ir neapykantą kurstančius tinklapius. Stiprinsime privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimą, ypač siekiant užtikrinti kritinės infrastruktūros kibernetinę apsaugą, aktyviau informuosime visuomenę apie kibernetinėje erdvėje kylančius pavojus.

COVID-19
PRIORITETAI

KRIZIŲ VALDYMO SISTEMA 24/7

Pastarasis laikotarpis dar kartą parodė, kad Lietuvoje kritiškai trūksta vieningos, centralizuotos krizių valdymo sistemos, parengtų krizių valdymo algoritmų. Lietuvos reakcija į kilusias krizes, ypač koronaviruso pandemiją, buvo pavėluota mažiausiai dviem trimis savaitėmis. COVID-19 atveju medikai nebuvo pakankamai aprūpinti asmeninėmis apsaugos priemonėmis, nebuvo testuojami, apkritai nebuvo pasiruošta plataus masto testavimui, trūko medicininės įrangos, laboratorinių pajėgumų.

Nebuvo aiškiai padalytos funkcijos tarp centrinio ir vietinio lygmens, todėl stigo koordinacijos ir sklandaus darbo su savivaldybėmis. Matydamos centrinės valdžios nepajėgumą efektyviai spręsti susiklosčiusios krizinės situacijos, savivaldybės, nesulaukusios reikalingos pagalbos ir nusivylusios netinkamais sprendimais, dėl kurių su jomis nebuvo konsultuotasi, pačios ėmėsi valdyti krizę, taip sudarydamos konkurenciją nacionaliniu lygiu. Tai rodo, kad panašioms krizėms koordinuoti mūsų viešojo administravimo sistemoje labai trūksta lankstesnio valdymo, kuris remtųsi situaciniu jautrumu, išteklių lankstumu ir vieninga lyderyste.

Valstybinio lygio ekstremalių situacijų operacijų centrui vadovauti buvo paskirtas sveikatos apsaugos ministras, kuris neturėjo tam reikalingo pasirengimo ir nesugebėjo efektyviai spręsti bendrojo pobūdžio probleminių klausimų ar kreiptis pagalbos į atsakingas institucijas. Nors Vyriausybės kanceliarijoje veikia Grėsmių ir krizių valdymo grupė, jos sprendimų priėmimo lygmuo ir statusas yra toli gražu nepakankamas.

Todėl reikia sustiprinti pačią krizių valdymo struktūrą, kad ji nuolat dirbtų ir būtų aišku, kas atsakingas už visas ekstremalias situacijas bei krizes. Šiuo metu už išorinių nacionalinio saugumo grėsmių / krizių, tokių kaip kibernetinės, energetinės, informacinės grėsmės prevenciją atsakinga Ministro Pirmininko pirmininkaujama Nacionalinio saugumo komisija. Jai padeda Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė. Už ekstremalių situacijų (pvz., sausra, potvynis, epidemijos) prevenciją atsakingas Vidaus reikalų ministras ir Vyriausybės ekstremalių situacijų komisija, kurios sekretoriato funkciją atlieka Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

COVID-19 situacija parodė, kad šis atskyrimas yra dirbtinis, nes ekstremali situacija gali labai greitai pereiti į krizę, gresiančią valstybės nacionaliniam saugumui. Šios sistemos efektyviai neveiks, kol nebus integruotos ir kol už jas visas nebus atsakingas Ministras Pirmininkas. Tokio lygio krizes turi valdyti Ministras Primininkas, nes tokių situacijų suvaldymas apima daugelį sričių ir reikalauja aukščiausio lygio sprendimų. Turi būti įkurtas kompetentingas krizių valdymo centras ir prie jo gerai veikianti civilinės saugos struktūra, kuri koordinuotų veiksmus visoje Lietuvoje. Tokio centro užduotis – koordinuoti visas valstybines institucijas ir mobilizuoti reikalingus išteklius, organizuoti mokymus.
Būtina kuo skubiau užtikrinti efektyvią civilinę saugą. Šios krizės metu žmonės savo iniciatyva organizavosi į pagalbos grupes, vykdė savanoriškas akcijas, tačiau nekoordinuoti gyventojų veiksmai galėjo sukelti ir rimtų rizikų mūsų visuomenei. Civilinės saugos tinklas turėtų veikti gerokai efektyviau, krizės metu koordinuoti NVO ir verslą, piliečių parengtį ir jų veiksmus.

Labai svarbu, kad pasibaigus pandemijai mes įsisavintume krizės pamokas ir pasimokytume iš savo klaidų. Būtina sudaryti darbo grupę ir į ją įtraukti NVO, verslo organizacijas, sveikatos įstaigas, kurios įvardytų išmoktas pamokas ir prisidėtų sudarant veiksmų planą, kad ateityje užtikrintume efektyvią civilinę saugą. Svarbu konsultuotis ir koordinuoti savo veiksmus su ES ir NATO, kitomis tarptautinėmis organizacijomis, palaikyti ryšius su draugiškomis kaimyninėmis šalimis.

Pagrindiniai veiksmai nacionaliniu lygmeniu:

1. Užtikrinta aukščiausio lygio lyderystė.

Nacionalinio lygmens krizėms, ekstremalioms situacijoms vadovaus Ministras Pirmininkas, o ne sričių ministrai. Tik valdymas aukščiausiu Vyriausybės lygiu leidžia sutelkti geriausius išteklius, priimti horizontalius, ne tik sektorinius sprendimus. Be to, tai geriausias būdas užtikrinti visuomenės pasitikėjimą, suteikti tikrą ir patikimą informaciją.

2. Krizių valdymo centras prie Vyriausybės.

(toliau Krizių valdymo centras).

LR Vyriausybės kanceliarijoje veiks centrinis nacionalinio lygmens ekstremalių situacijų ir krizių valdymo centras, tiesiogiai atskaitingas Ministrui Pirmininkui.

Krizių valdymo centras prie Vyriausybės turėtų būti sudarytas iš dabartinės PAGD Civilinės saugos valdybos, žvalgybos tarnybų, vidaus reikalų, krašto apsaugos, užsienio reikalų, sveikatos apsaugos, kritinės infrastruktūros (energetika, transportas, komunikacijos), aplinkosaugos sričių ekspertų. Toks centras privalo turėti ir 24/7 veikiantį situacijų centrą, skirtą operatyviai stebėti ir informuoti apie kylančias grėsmes.

Krizinėms situacijoms analizuoti, grėsmėms planuoti ir galimoms krizėms prognozuoti bus pasitelkiamos pažangiausios technologijos. Taip pat bus parengti krizių valdymo algoritmai, kuriuose numatyti krizių valdymo veiksmai įvairiose situacijose.

Krizių valdymo centro atsakomybių sritys:

- Kuruoti nacionalinę kritinės infrastruktūros apsaugos politiką.
- Kuruoti investicijų strategiškai svarbiose nacionaliniam saugumui įmonėse patikrą.
- Modeliuoti pagrindinius galimus krizės scenarijus, juos reguliariai atnaujinti ir išbandyti pratybose, atsižvelgiant į galimus tarpsektorinius kaskadinius efektus.
- Kuruoti institucijų pasirengimą krizėms ir apmokymą ne krizių metu.

3. Ekspertų pasitelkimo platformos.

Kiekvienai krizinei situacijai suvaldyti bus pasitelkiami geriausi su krize susijusios srities (medikai, ekonomistai ir pan.) ekspertai. Tokių specialistų komandų sudėtys bus numatomos iš anksto, kad prireikus iškart būtų gauti geriausi patarimai ir sprendimai.

4. Ministerijų ir pavaldžių įstaigų pasirengimas valdyti krizes.

Kiekvienoje ministerijoje dirbs valstybės tarnautojas, atsakingas už grėsmių stebėseną, specialistų sutelkimą, pasirengimą galimoms krizėms ir jų valdymą. Krizių valdymo pareigūnas apmokys valstybės tarnautojus ir parengs ministerijų struktūras valdyti krizes. Pradės realiai veikti Jungtinė grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė, kurios paskirtis – valstybės institucijas ir įstaigas skatinti bendradarbiauti ir pasirengti valdyti krizes, o joms kilus – padėti koordinuoti ir likviduoti padarinius. Medicinos įstaigos, ugniagesių gelbėtojų komandos, policijos pajėgos ir kitos tarnybos, kurios reikalingos valdant bet kokio tipo krizes, bus aprūpintos reikalingiausių priemonių paketais. Tai bus „budintys“ paketai, atnaujinami pagal nustatytus laiko tarpus ir mobilizuojami iškart, kai tik paskelbiama atitinkamo lygio krizinė situacija. Taip pat jie bus naudojami simuliacijose ir pasirengiamuosiuose mokymuose. Nebegali pasikartoti ta pati situacija kaip kilus COVID-19 protrūkiui, kai gydymo įstaigos yra nepasirengusios apsaugoti medikų, neturi respiratorių ir kitų priemonių.

5. Pasirengimas krizių valdymui nuotoliniu būdu.

Seimas, savivalda ir valstybės tarnyba krizės situacijose bus parengti dirbti nuotoliniu būdu. Visos institucijos turės parengti planus ir prisijungti prie nuotolinio ryšio sistemų (vaizdo skambučiai, projektų valdymo įrankiai, balsavimo platformos ir t. t.), kurios leistų jiems atlikti funkcijas net jei fiziškai negalėtų būti įstaigos patalpose ar susirinkti į būtinus pasitarimus. Tam bus kuriamos naujos arba pritaikomos esamos platformos, visų institucijų darbuotojai prieš pradėdami darbą bus apmokomi, o jų gebėjimai kasmet atnaujinami.

6. Valstybės maisto rezervo peržiūra.

Koronaviruso pandemija parodė – ekstremaliomis sąlygomis vienas svarbiausių valstybės uždavinių – apsirūpinti būtiniausiais maisto produktais. Šiame kontekste svarbu sukaupti valstybės maisto rezervą.

Daugelis pasaulio valstybių turi sukaupusios rezervus, kurie net trims mėnesiams užtikrina svarbiausių žemės ūkio ir (arba) maisto produktų poreikius. Šiandien mūsų valstybės rezerve kol kas yra tik miltai ir cukrus. Toks šalies maisto rezervo asortimentas nepakankamas. Įvairių krizių, ekstremalių situacijų, pandemijų metu, kai trūkinėja produkcijos tiekimo grandinės, gamintojai dėl finansinių sunkumų mažina gamybos apimtis ar net stabdo gamybą, kyla rizika, kad ne visada gali būti užtikrintas stabilus būtinų maisto produktų tiekimas rinkai. Todėl norint eliminuoti tokius galimus sutrikimus, būtina užtikrinti, kad valstybės maisto rezervas būtų aprūpintas būtiniausiais maisto produktais, o prireikus jį panaudoti nekiltų jokių biurokratinių kliūčių. Todėl būtina peržiūrėti Nacionalinio saugumo strategiją ir numatyti, kad vienas iš nacionalinio saugumo prioritetų ir uždavinių būtų tinkamai kaupti valstybės maisto rezervą.

7. Karinio personalo rezervo pasitelkimas valdyti krizes.

Kaip rodo užsienio šalių patirtis, siekiant suvaldyti dideles krizes, efektyvu ir naudinga pasitelkti karinio personalo rezervą. Lietuvai reikėtų pasiruošti mobilizuoti iki 30 000 organizuoto ir apmokyto personalo rezervo.

Pagrindiniai veiksmai savivaldos lygiu:

1. Gyventojams suprantami ekstremalių situacijų ir krizių valdymo planai.

Bus peržiūrėti ekstremalių situacijų ir krizių valdymo planai, kad tiksliai ir aiškiai perduotų gyventojams svarbiausią informaciją. Rengiant ekstremalių situacijų ir krizių valdymo planus dalyvaus ir bendruomenių lyderiai, seniūnai, seniūnaičiai. Tai turi būti ne sudėtingi biurokratiniai dokumentai, kuriuos supranta tik valstybės tarnautojai, bet visiems aiškūs planai, kaip elgtis kilus vienokio ar kitokio tipo krizėms (pvz.: radiologinis, bakteriologinis, cheminis pavojus, viruso plitimas, gaisras, stichinė nelaimė ir t. t.).

Gyventojai namuose privalo turėti detalius ir aiškius elgsenos įvairių krizių akivaizdoje vadovus ir specialių apsaugos priemonių paketus (tarkim, į tokį paketą įeitų respiratoriai, jodo tabletės, vaistinėlė ir kitos priemonės). Šių priemonių paketai turėtų būti reguliariai atnaujinami, o jų priežiūrą atliktų ugniagesių tarnybos kartu su seniūnijomis.

2. Atsakingi asmenys savivaldybėse.

Užtikrinsime, kad Savivaldybių ekstremaliųjų situacijų operacijų centro vadovas, krizių valdyme dalyvaujantys valstybės tarnautojai, seniūnai ir savivaldybės tarybos nariai būtų apmokyti vadovauti krizėms ir nuolatos stiprintų šias kompetencijas. Vietinio operacijų centro vadovais bus skiriami aukšto lygmens tarnautojai, kurie užtikrins institucinę atmintį ir bendram tikslui sutelks tiek administraciją, tiek bendruomenę.

3. Sustiprintas bendruomenių švietimas.

Mokyklose stiprinsime ir atnaujinsime civilinės saugos pamokas, kuriose mokiniai bus mokomi, kaip elgtis krizinėje situacijoje. Šiuo metu civilinės saugos pamokose tam skiriama per mažai dėmesio. Bent vieną kartą metuose organizuosime mokymus seniūnams, seniūnaičiams ir bendruomenių lyderiams.

4. Verslo įtraukimas.

Siekiant efektyviai ir solidariai spręsti krizines situacijas, bendradarbiausime su Lietuvos verslu. Kiekvienai įmonei bus parengta sistema ir informacija, kaip ji galėtų prisidėti didindama šalies pajėgus įvairių tipų krizinėse situacijose. Tarkim, IT kompanijos galėtų padėti kuriant krizės valdymo ir komunikacijos sistemas, medicininės įrangos gamintojai, esant poreikiui, skubiai gamintų medicininę įrangą, dezinfekavimo priemones, kelių ir statybų priežiūros įmonės – gaisro atveju išnuomotų savo techniką ir t. t. Norint mobilizuoti šiuos išteklius, bus atitinkamai sutvarkyta teisinė bazė, parengtos rekomendacijos įmonėms, atliekamas nuolatinis jų pasirengimo monitoringas.

5. Gyventojų evakuacija.

Savivaldybės kartu su kitomis institucijomis ir tarnybomis organizuos gyventojų švietimą ir mokymą, kaip elgtis, kur ir kaip evakuotis ištikus stichinei nelaimei ar tam tikrai krizinei situacijai.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
BVP dalis gynybai pasieks 2,5 proc.	Šiandien – 2 proc.
Šaulių sąjungos narių skaičius padidės iki 15 tūkst.	Šiandien – 11 tūkst.
Ne mažiau kaip 55 proc. Lietuvos gyventojų bus nusiteikę ginkluoto konflikto atveju ginti Lietuvą.	Šiandien – 42 proc.

SKAITYTI PLAČIAU: **NACIONALINĖ SAUGUMO, UŽSIENIO REIKALŲ POLITIKA** → **tslkd2020.lt**

NEATSAKINGA IR APLINKAI ŽALINGA VEIKLA

Valstybę silpnina nepasitikėjimas valstybinėmis institucijomis. Šis požiūris neaplenkia ir aplinkosaugos sektoriaus organizacijų, kurios turėtų užtikrinti, kad žmogaus veikla nedarytų neigiamo poveikio gamtai. Deja, silpna aplinkos kontrolė ir kol kas žemas aplinkosauginės kultūros lygis lemia, kad dažnai nesilaikoma pažadų, esą ūkinė veikla neturės neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. Dažnai realybė būna priešinga – pradėjus vykdyti veiklą nesilaikoma aplinkosaugos reikalavimų ir paaiškėja poveikis aplinkai ir žmonių sveikatai.

Globalios visuomenės raida pasiekė tokį sąmoningumo lygį, kai solidarumas ir dalijimasis tampa bendrąja vertybe, aplinkos apsaugos tema darosi bendrosios politikos integruota dalimi, o stiprėjantis pilietinis sąmoningumas reikalauja griežčiau įgyvendinti aplinkos politiką. Deja, tai ne visada tinka Lietuvai. Mūsų šalyje neskiriama pakankamai dėmesio dalijimosi, daugkartinio naudojimo ir prevencijos kultūrai skatinti. Žiedinės ekonomikos ir Žaliojo kurso įgyvendinimo esminiai sprendimai nepriimti, tikslai ir būtini veiksmai nediskutuojami su visuomene.

Nors vandens telkinių ekologinė būklė ir oro tarša nedidėja, ji tebėra tokio paties lygio. Vis dar kompleksiškai nevystomas miestų judumas, neišnaudojamos informacinės technologijos, neplečiama aplinkai draugiškų transporto priemonių sistema, miestų planavimas.

Klimato kaitos padariniai, sukeliantys ekstremalius klimato reiškinius, tampa pavojingi žmonijai. Tai nauja grėsmė, kurios neišspręsime vieni, tačiau turime prisidėti ieškodami geriausių sprendimų ir juos įgyvendindami. Švarus oras, vanduo, miškai su savo augalija ir gyvūnija – svarbūs ne tik piliečių kasdienei savijautai, rekreacijai ir sveikatai, bet ir ekonomikai, nepriklausomai energetikai ir net mūsų tautinei tapatybei. Miškų ir gamtos apsaugos valdymo politika vis dar atliepia tik ekonominį prioritetą, sumenkindama visuomenės ir aplinkosaugos interesus. Augantis visuomenės susirūpinimas lemia būtinybę peržiūrėti miškų politiką ir siekti ilgalaikio susitarimo.

Siekdami išsaugoti aplinką dabartinei ir ateities kartoms, privalome dėti visas pastangas, kad Lietuva taptų lydere įgyvendinant žaliąją darbotvarkę ir pereiti prie tausojančio vartojimo, atsakingo verslo modelio, didesnio aplinkos priežiūros efektyvumo ir skaidrumo.

1. Stiprinsime visuomenės dalyvavimą priimant aplinkosaugos sprendimus.

Išplėsime visuomenės galimybes dalyvauti priimant aplinkosauginius sprendimus nacionaliniu ir savivaldos lygmeniu. Aktyviau informuosime visuomenę apie aplinkos apsaugą ir įtrauksime ją priimdami sprendimus, detaliai diskutuosime dėl ateities aplinkosaugos būtinų veiksmų, poreikių, priemonių ir terminų. Kasmet pristatysime ir su visuomene bei sektoriaus dalyviais aptarsime aplinkosaugos prioritetus, jų įgyvendinimo priemones ir integraciją su kitais sektoriais.

2. Stiprinsime aplinkosaugą – nuo pažeidimų prevencijos iki privalomų padarytos žalos atkūrimo priemonių.

Sustiprinsime aplinkos apsaugos valstybinių inspektorių ir aplinkosaugos politiką formuojančių valstybės institucijų gebėjimus, Aplinkos apsaugos departamente suformuosime stiprų analitinių kompetencijų centrą. Užtikrinsime bendradarbiavimą su kitomis valstybės institucijomis.

Vykdysime aktyvią ūkio subjektų stebėseną: prieš pradedant vykdyti įmonių patikrinimus, atliksime technologijų procesų vertinimus, padėsime inspektoriams pasiruošti tikrinimams pasitelkiant kitų valstybės institucijų specialistus ir kompetencijas (Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, Visuomenės sveikatos institucijų, Policijos departamento ir kt.). Sudarysime teisines prielaidas ir formuosime kultūrą, kad ūkio subjektą tikrinantis inspektorius pirmiausia taikytų prevencines priemones, kai nesiimama veiksmų pašalinti pažeidimų – baudos bus neišvengiamos. Aplinkai padaryta žala bus atlyginama privalomomis padarytos žalos atkūrimo ar lygiavertėmis priemonėmis.

Įtrauksime neetatinius aplinkos apsaugos inspektorius į bendrą aplinkos apsaugos sistemą ir išplėsime jų įgaliojimus. Didelį dėmesį skirsime galimų pažeidimų ir nusikaltimų aplinkai prevencijai, stiprinsime ir išplėsime verslo subjektų konsultavimo paslaugas.

3. Išsaugosime didesnį brandžių miškų plotą, žalią ir gyvą kraštovaizdį.

Sieksime nacionalinio susitarimo dėl miškų politikos, kurioje bus įvardytos ilgalaikės plėtros kryptys ieškant pusiausvyros tarp ekonominės naudos ir ekosistemų apsaugos.

Peržiūrėsime miškotvarkos reikalavimus ir planavimą saugomose teritorijose, sudarysime sąlygas Valstybei išpirkti ekologiniu požiūriu svarbiausius miško sklypus iš privačių savininkų, kuriems miškininkystės apribojimai bus nepriimtini.

Sukursime ekonomiškai ir teisiškai pagrįstus instrumentus, padėsiančius palaikyti gerą gamtinių buveinių būklę, saugomų teritorijų plėtrą, integruoti biologinės įvairovės ir aplinkosaugos principus į ekonomikos, inovacijų, žemės ūkio, maisto pramonės, statybos ir miestų planavimo sektorius, įtraukti visuomenę į aplinkos apsaugos politikos formavimą. Dėsime pastangas, kad šalies vidaus vandenų kokybė būtų geresnė, kad būtų saugomos jų ekosistemos, atkuriami ir gausinami žuvų ištekliai. Spręsime verslinės žvejybos ribojimo Kuršių mariose klausimą, inicijuosime, kad būtų pašalintos žuvų migracijos kliūtys ekologiniu požiūriu vertingose upėse, gerinsime žuvų išteklių apsaugą, atkūrimą ir vandens telkinių būklę.

Sudarysime palankesnes ES paramos sąlygas ūkininkams, kurių žemdirbystės praktika prisideda prie agrarinio kraštovaizdžio įvairovės ir palankesnių biologinės įvairovės apsaugos priemonių.

4. Įgyvendinsime žiedinės ekonomikos principus, gerokai sumažės neperdirbamų šiukšlių.

Šalinsime kliūtis, trukdančias kurti ir įgyvendinti žiedinės ekonomikos verslo modelius. Verslą skatinsime diegti naujus gamybos standartus, siekiant, kad produktus būtų galima pataisyti, pakartotinai panaudoti, o perdirbtas atliekas paversti naujais produktais. Didinsime žaliųjų viešųjų pirkimų skaičių valstybės ir savivaldybių institucijose, valstybės ir savivaldybių valdomose įmonėse, nustatysime atliekų nelaikymo atliekomis kriterijus, taip didindami perdirbamų ir pakartotinai panaudojamų produktų tiekimą rinkai.

Atliekų tvarkymo sektoriuje panaikinsime funkcijų dubliavimą, patikslinsime atsakomybes ir sustiprinsime gamintojo atsakomybę. Stiprinsime bendradarbiavimą tarp atliekų tvarkymo proceso dalyvių (savivaldybės, verslas, valstybės institucijos).

Plėsime užstato sistemą, pamažu įtraukiant papildomas pakuotes. Įgyvendinsime „mokėk už tiek, kiek išmeti“ sistemą, įtraukdami savivaldybes ir visuomenę. Didinsime atskirai surenkamų atliekų tinklą ir plėsime atskirai surenkamų atliekų rūšių skaičių (antrinių žaliavų, pavojingų, maisto, tekstilės atliekų).

Užtikrinsime reikiamą finansavimą inovacijoms naujų perdirbamų ir pataisomų produktų, inovatyvių medžiagų srityse, skatinsime ir sieksime glaudesnio mokslo, pramonės ir valstybės institucijų bendradarbiavimo kuriant ir diegiant inovacijas.

5. Įdarbinsime technologijas miestų infrastruktūros pažangai.

Užtikrinsime, kad urbanistinė plėtra vyktų tik gerai suplanavus ir įvertinus būtinų komunalinių paslaugų ir infrastruktūros prieinamumą urbanizuojamose ir prioritetinėse teritorijose. Siūlysime, kad didieji miestai turėtų integruotą su žiedinėmis savivaldybėmis bendrąjį planą.

Bendradarbiaudami su savivaldybėmis diegsime išmaniąsias technologijas (pvz., integruotas visų viešojo transporto rūšių elektroninis bilietas, elektra varomas viešasis transportas, elektromobilių stotelių plėtra), kurios padės intensyvinti judumą viešuoju ar netaršiu transportu, bus geriau pasiekiamos viešosios ir privačios paslaugos, mažinama oro tarša.

6. Mažinsime taršą ir skatinsime atsakingą vartojimą.

Išskirtinį dėmesį skirsime priemonėms, padėsiančioms mažinti oro ir vandens taršą tankiai gyvenamose teritorijose. Peržiūrėsime vandens telkinių ir Baltijos jūros aplinkos apsaugos kriterijus ir nustatysime naujus tikslus ir priemones, siekiant geresnės būklės. Užtikrinsime, kad iki 2025 m. visiems miestų ir miestelių (didesnių kaip 2 tūkst. gyventojų) gyventojams būtų sudarytos galimybės naudotis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis ir numatysime priemones, kad gyventojai, turintys individualius vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įrenginius, būtų skatinami jungtis prie centralizuotų sistemų, užtikrintų individualių sistemų priežiūrą, o vandens tiekimo įmonės didintų veiklos efektyvumą.

Sėkmės kriterijai 2025

2025	ŠIANDIEN
Ne mažiau kaip 60 proc. perdirbtų komunalinių atliekų.	Šiandien – 52,6 proc.
Dvigubai didesnis nekertamų (brandžių) miškų plotas	Šiandien – 15 000 ha.
Ne mažiau kaip 85 proc. vandens telkinių bus geros būklės.	Šiandien – 53 proc.
Pagal ekologinių inovacijų indeksą Lietuvos rezultatas pasieks 125 balus.	Dabar – 89 balai.

SKAITYTI PLAČIAU: APLINKOS POLITIKA → **tslkd2020.lt**

TS LKD

www.tslkd2020.lt